

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

XI Sprawozdanie Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej
za rok 1931. Warszawa, 1932, 47, [1] strona

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

XI
SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU
PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
za rok 1931

WARSZAWA
1932

XI
SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU
PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1931

WARSZAWA
1932

41173 III

~~3307. III~~

O d b i t o
w d r u k a r n i
L u c j a n a
Bogusławskiego i Ski
w W a r s z a w i e
1 9 3 2

B 1953/356/3

Władze Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej

Zarząd:

Prezes:	<i>Dr. Józef Landau</i>
Vice-Prezesi:	<i>Prof. Dr. Józef Zawadzki</i> <i>Inż. Włodzimierz Płużański</i> <i>Inż. Jerzy Wojnar</i>
Członk. Prezydjum:	<i>Inż. Zygmunt Toeplitz</i> <i>Inż. Feliks Wiślicki</i> <i>Inż. Wiktor Sommer</i> <i>Inż. Jan Podraszko</i>
Członk. Zarządu:	<i>Inż. Ludwik Brzezowski</i> <i>Janusz Kirchmayer</i> <i>Inż. Zygmunt Leppert</i> <i>Marjan Lewandowski</i> <i>Inż. Edward Natanson</i> <i>Ludwik Spiess</i> <i>Inż. Czesław Swierczewski</i> <i>Inż. Leopold Szefer</i> <i>Inż. Aleksander Tupalski</i>

Dyrekcja:

Dyrektor:	<i>Inż. Edmund Trepka</i>
Zast. Dyrektora:	<i>Inż. Tadeusz Zamoyski</i> <i>Adam Barszczewski</i>

Komisja Rewizyjna:

Inż. Czesław Knoff
Dr. Stefan Otolski
Wacław Zbroski

Siedziba Związku Przemysłu Chemicznego
Rzeczypospolitej Polskiej:

Warszawa, Czackiego 1

Telefony: 748-91 — gab. Dyr. Związku, Inż. E. Trepki

776-08 — gab. Inż. T. Zamoyskiego

„ (dod.) — sekretariat Kom. Normalizacyjnej

529-69 — gab. A. Barszczewskiego

„ (dod.) — buchalterja i kasa

410-14 — biuro i admin. wydawnictw

LISTA PRZEDSIĘBIORSTW

wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
1	Spółka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych Zarząd: Platowski Zygmunt, Inż., Dietzius Aleksander, Inż., Kontkiewicz Stanisław, Inż., Horoch Ludwik.	Kałuż. Holyń. Stebnik.	Lwów, Pl. Smolki 5. Tel. 102:25, 102:26, 102:27 i 102:28.	Sole potasowe, kainit, langbe- nit leczniczy do kąpieli, sól ja- dalna.
2	Zakłady Solvay w Polsce Towarzystwo z ograniczoną poręką. Dyr. Zarządz.: Kułakowski Henryk, Inż.	Fabryki sody — Mątwy pod Ino- wrocławiem. Podgórze pod Kra- kowem. Fabryki portland- cementu — Gro- dziec k/Będzina. Saliny — Wapno, Solno i Barycz. Kopalnia węgla — Grodziec k/Będzi- na.	Warszawa, Czackie- go 14. Tel. 711:24, 708:89, 270:07, 666:54, 711:73, 270:43, 330:99.	Soda amonjakalna i krystalicz- na; soda kaustyczna; chlorek wapniowy; portland-cement; sól jadalna, przemysłowa i by- dleca; węgiel kamienny.
3	Związek Zawodowy „Prze- mysł Superfosfatowy”. Zarząd: Rozmiarzek Andrzej, Dr., Pędracki Tadeusz, Dr., Liban Jan, Landau Józef, Dr., Lewandowski Marjan, Kantorowicz Fritz, Endelman Arnold. Dyrekcja: Kirchmayer Janusz, Czerwiński Tomasz.	Członkowie Związ- ku. T. A. „Dr. Roman May” Poznań. Od- dział we Włocław- ku. T. A. „C. Scharff et Co.” Katowice. Sp. Akc. „Liban” Kraków. Chemische Fabrik „Milch” A. G. Gdańsk. „Chemische Indu- strie” A. G. Gdańsk. S. A. „Strzemieszy- ce” Warszawa. S. A. „Strem” Od- dział we Lwowie. S. A. „Kijewski, Scholtze i S-ka” Warszawa. „Ceres”. Tow. Akc. — Raciborz Kieleckie T. A. — Kielce. „Superfosfat” B-ci Towarnickich, Lwów.	Warszawa, Kredy- towa 4. Tel. 646:47, 694:54, 646:66, 646:57.	Superfosfaty mineralne i kostne.
4	Sp. Akc. Fabryk Chemicz- nych i Huty Szklanej „Ki- jewski, Scholtze i S-ka”. Zarząd: Birstein Gustaw, Dr., Szereszowski Michał, Trepka Edmund, Inż. Dyrektor Zarządz.: Lewandowski Marjan.	Warszawa, Siarcza- na 6. Tel. 10:01:85; 10:07:85.	Warszawa, Smolna 36. Tel. 601:86; 277:86.	Superfosfaty; kwasy mineralne: solny, siarkowy, azotowy; po- lewa kaflowa; olej turecki i t. d.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
5	Fabr. Przetw. Chem. „Rędziny“, Sp. Akc. Zarząd: Żórawski Konstanty, Rogowski Ludomir, Karszo-Siedlewski Tadeusz, Jankowski Andrzej.	Rudniki pod Częstochową.	Rudniki-Rędziny.	Superfosfaty; kwas siarkowy; kwas solny; sól glauberska; siarczan glinu; alun; szkło wodne; krzemofluorek sodowy, kwas azotowy, bisulfat.
6	Chemische Fabrik Milch A. G. Zarząd: Behnke, Toepfer, Hornemann, Lange, Leiding, Palis O. Dyrekcja: Petschow Georg, Inż., Kantorowicz Fritz, Richter C., Meyer H., Lohf F.	Gdańsk	Gdańsk, Krebsmarkt 7/8. Tel. 289-46.	Superfosfaty; mineralne i amonowe; kwas siarkowy; fluorkrzemian sodowy.
7	„Polchem“ Polsko-Belgijskie Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Zarząd: Wieniawski Antoni, Toeplitz Zygmunt, Inż., Trepka Edmund, Inż., Fajans Wacław, Dr., Wiślicki Feliks, Inż., Aschkenazy H., Theunis G., Hankar R., Lepersonne H., Cavillot C., Spitzer E. Dyrekcja: Cavillot C., Kislański Tadeusz, Inż., Fauchet G.	Toruń, Port Drzewny. Tel. 540 i 717.	Bruksela, 61 Avenue Louise. Zarząd w Warszawie: Marszałkowska 120.	Kwas siarkowy różnych stężeń, oleum do 60%, superfosfat 16%—18%, siarczek węgla.
8	Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Brooks G. S., Robert Jan. Dyrekcja: Mierzejewski Lucjan, Dr.	Członkowie: Giesche, Sp. Akc. —Katowice Śląskie Kopalnie i Cynkownie, Katowice. Zakłady Hohenlohego, Welnowiec. Dyrekcja Kopalni i Hut Ks. Donnersmarcka, Świętochłowice.	Katowice. Marjaska 11.	Kwas siarkowy 60° Bé, 92/93%, 97/98%; oleum 20%.
9	Państwowa Fabryka Związków Azotowych. Dyrekcja: Podolski Adam, Inż., Brzezowski Ludwik, Inż., Stattler Feliks, Inż., Goljan Kazimierz.	Chorzów.	Chorzów. Tel. Królewska Huta 770-776; Katowice 196-198.	Nawozy. Azotniak, saletra sodowa (syntetyczna saletra chilijska), Saletrzak, Wapnamon, Tomasy azotniakowa. Produkty dla celów przemysłowych. Karbid, azotan amonowy, azotan sodowy, salmjak kryst., salmjak sublimowany, węglan amonu w proszku, węglan amonu w kawałkach, amonjak skroplony, kwas azotowy technicznie czysty, kwas azotowy chem. czysty, woda amonjakalna techn. czysta, woda amonjakalna chem. czysta, tlen, azot.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
10	Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Mościcach. Dyrekcja: Kwiatkowski Eugenjusz, Inż., Wowkonowicz Romuald, Inż., Schätzel Włodzimierz, Inż.	Mościce ad Tarnów	Mościce. Tel. miejsc. Tarnów 490, 491 i 493. Zarząd miejscowy Tarnów 492.	Saletra wapniowa, azotan amonowy, saletry: „Nitrofos“ i „Saletrzak“, siarczan amonowy krystaliczny i mielony, chlor ciekły, wapno bielące, chlorobenzol, kwas solny, para — dwuchlorobenzol, wodorotlenek sodowy, amonjak ciekły.
11	„Azot“, Sp. Akc. Dyrekcja: Liwacz St. Inż., Krakowski J.	Jaworzno (woj. Krakowskie).	Jaworzno. Tel. 12.	Żelazocyjanki sodu, potasu i wapnia. Cyjanek sodowy, chlorek bielący (wapno chlorowane), potaż żrący i kalcynowany, cyjanowodór płynny do celów dezynfekcyjnych. Aparaty dezynfekcyjne. Błękity paryskie i Milori rozpuszczalne i nierozpuszczalne w wodzie. „Solnit“ — sól do konserwowania mięsa. Środki ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami.
12	Tow. „Elektryczność“, Sp. Akc. Zarząd: Natanson Edward, Inż. Dr., Konic Henryk, adw., Trepka Edmund, Inż., Rappel Maksymilian, Jaworski Józef, Wyganowski Jan.	Ząbkowice.	Warszawa, Zgoda 10. Tel. 634-94, 217-82.	Karbid; chlorek bielący; soda gryząca; węgle do lamp łukowych i bateryj; szczotki do maszyn elektrycznych; woda utleniona
13	Zakłady „Elektro“ w Łaziskach Górnych Sp. z o. odp. Zarząd: v. Amann Walter, Dr., Blacha E., Golling Fryderyk, ppłk. w st. sp.	Łaziska Górne (powiat Pszczyński).	Łaziska Górne. Tel. Mikołów 5, 115, 135.	Energja elektryczna; karbid; żelazokrzem 45%, 75% i 90%; krzem metaliczny; żelazoglinokrzem i inne stopy żelaza; cement glinowy („Alka-Elektro-Cement“); prasmała; pył odlewniczy, wapno, mączka kwarcowa, wapień mielony.
14	Sp. Akc. Fabr. Chem. „Radocha“ Rada Nadzorcza: Herslow Carl, Konsul, Kozłowski Karol, Mec., Lustig Ernst, Berlinerblau Józef, Dr., Kernbaum Aleksander. Zarząd: Kernbaum Józef, Axell Harald, Likiernik Artur, Dr., Asterblum Maurycy.	Sosnowiec.	Warszawa, Sienkiewicza 2. Tel. 606-09 657-67, 681-24.	Chloran potasu; alun chromowy; kwas winowy; farba rdzochronna; elektrody magnetytowe.
15	„Lignoza“, Sp. Akc. Gen. Dyr.: Szefer Leopold, Inż.	Krywałd, pow. Rybnicki Pniowiec, powiat Tarnogórski. Stary Bieruń, pow. Pszczyński.	Katowice, Dworcowa 13. Tel. 15-20, 13-55, 29-58.	Wszelkiego rodzaju materiały wybuchowe i środki zapalcze; papiery drzewne i bezdrzewne.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
16	Państwowa Wytwórnia Prochu. Dyrekcja: Prot Jan, Inż., Markiewicz Stanisław, Inż., Rakowicz Zygmunt.	Pionki-Zagożdżon.	Pionki-Zagożdżon (pow. Kozieniec). Tel. Zagożdżon 6. Radom 189.	Prochy i materiały wybuchowe kruszące dla celów przemysłowych, saletrzano-amonowe, nitroglicerynowe, czarne. Prochy myśliwskie: dymne i bezdymne („Sokół“). Prochy dla potrzeb wojskowych. Lonty detonujące. Bisulfat (kwaśny siarczan sodu). Eter siarkowy. Nitroceluloza do wyrobu lakierów, sztucznej skóry, kolo-djum i t. d. oraz bawełna strzelnicza do wyrobu prochów.
17	Polskie Zakł. Chem. „Nitrat“, Sp. Akc. Zarząd: Radziwiłł Janusz, Biliński Marjan, Drzewiecki Piotr, Inż., Margulies Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw. Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż.	Niewiadów (st. kolejowa Ujazd).	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 547-09.	Dwu- i trójnitrotoluoł; nitro-związki; superfosfaty.
18	Belgijska Spółka Akcyjna Zakłady Przemysłowe Boryszew. Rada Nadzorcza: Biliński Marjan, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margulies Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw. Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż.	Boryszew pod Sochaczewem.	Warszawa, Mińska 25. Tel. centr. 547-09.	Spirytus rektyfikowany; węgiel wywarowy; prochy bezdymne i myśliwskie.
19	Zakł. Chem. „Grodzisk“, Sp. Akc. Zarząd: Knoff Czesław, Inż., Müller Stanisław, Inż., Zawadzki Józef, Dr.	Hajnówka, woj. Białostockie. Grodzisk Mazowiecki. Środula w Sosnowcu.	Warszawa, Chmielna 10. Tel. 703-56, 703-53, 658-97 703-65	Węgiel drzewny z drzew liściastych mieszanych; smoła drzewna; spirytus drzewny; oleje drzewne; octan wapnia. Aceton; lakier samolotowy; rozpuszczalniki; formalina; chloreform; esencja octowa jadalna; kwasy octowe różnych koncentracji; spirytus metylo- wy; oleje ketonowe; miesza- nina denaturacyjna; octan so- du; octan ołowiu; lep przeciw- gasienicowy; kwas solny zwy- kły i bezarsenowy; sól glauber- ska (siarczan sodu); kwaśny siarczan sodowy (bisulfat); kwaśny siarczyn sodowy (bisulfit); chlorek cynku; siarczan sodu.
20	Fabr. Chem. „Gzichów“, Sp. Akc. Zarząd: Knoff Czesław, Inż., Harth Teodor, Dr., Knauber Karol, Zawadzki Józef, Dr., Trepka Edmund, Inż.	Gzichów w Sosnowcu.	Warszawa, Chmielna 10. Tel. 708-83, 703-53.	Esencja octowa jadalna, kwasy octowe różnych koncentracji; balony szklane i flaszki.

L. porządku	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
21	„Terebenthen“ Zjedn. Fabryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej, B. cia Porowski i P. Godlewski, Sp. Akc. Zarząd: Porowski Zygmunt, Porowski Ludwik, Porowski Sylwester, Godlewski Paweł, Gurland William Oswald, Russwurm Edward.	Hajnówka, Białowieża, Sowje, Skupowo, Narewka, Olchówka, Jelenka, Biały Lasek, Dębowe Czerlanka, Lackie, Topiła, Harbacz, Perewoloka,	Warszawa, Złota 62. Tel. 263-90, 514-38.	Terpentyna lecznicza i techniczna; smoła impregnacyjna sosnowa; smoły lekkie i ciężkie; paki: szewcki i kalafonjowy; oleje żywiczne (kalafonjowe); gumolit do malowania dachów, kreozot leczniczy; specjalny pak twardy wysokotopliwy; kalafonja redukowana do fabrykacji smarów wozowych; karbolineum żywiczne; piro-karbolineum ogrodnicze; lep przeciw gasienicom; tran do skór „Dermol“; smary wozowe; ocet surowy i destylowany drzewny; węgiel sosnowy retortowy, Siatki plecione z drutu ocynkowanego, drut kolczasty.
22	„Wanda“, Poturzyckie Zakłady Chemiczne Wł. hr. Dzieduszyckiego. Dzierżawca: Waligóra Aleksander, Inż.	Krystynopol, Małopolska.	Krystynopol. Tel. 3.	Kalafonja; oleje żywiczne; żywica specjalna „Sigma“ do fabrykacji smarów stałych, farb i pokostów, kalafonja specjalna do wyrobu mucholapek; terpentyna: biała, apteczna oraz słomkowa; smar adhezyjny do pasów; sykatywy żywiczne i pokost szybkoschnący, żywica piwowska, terpenhydrat, tlenek kobaltu RKO i FFKO, tlenek i siarczan manganowy.
23	Tow. Starachowickich Zakładów Górniczych, Sp. Akc. Fabr. Terpentyny i Kalafonji. Zarząd: Klarnier Czesław, Inż., Ossowski Stefan, Dr., Neuman Tadeusz, Inż., Raczyński Kazimierz, Inż., Wierzejski Witold, Inż., Prot Jan, Inż.	Starachowice, poczta Wierzbnik, woj. Kieleckie Fabr. Kalafonji i Terpentyny.	Warszawa, Warecka 15. Tel. 775-85, 749-01, 270-49.	Kalafonja, terpentyna.
24	Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu, Sp. Akc. Zarząd: Toeplitz Zygmunt, Inż., Ginsberg Herman, Inż., Fisher C. L., Laurysiewicz Stefan, Lindenberg Paul, Majmon Henryk, Dr., Popelier Gustaw, Toeplitz Ludwik, Wiślicki Feliks, Inż., Max Müller William	Tomaszów Mazowiecki.	Warszawa, Wilcza 9a. Tel. 833-61, 828-96, 875-45, 875-49, 875-39.	Przędza jedwabiu sztucznego systemem kolodjonowym i wiskozowym pojedyncza i łączona; słomka i włosie szt. jedw.; wełna wiskozowa (Textra); papier wiskozowy (Tomofan).
25	Fabryka Przędzy i Tkanin Sztucznych „Chodaków“, Sp. Akc. Zarząd: Krzyżanowski Józef, Inż., Buzek Józef, Dr., Kozierowski Antoni, Inż. Dyrekcja: Kozierowski Antoni, Inż.	Chodaków, poczta Sochaczew.	Warszawa, Wspólna 60 m. 1. Biuro Zarządu: Chodaków, poczta Sochaczew, skrz. poczt. 39. Tel. Sochaczew 81.	Przędza jedwabiu sztucznego.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
26	Tow. Akc. Myszkowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu. Zarząd: (Bruksela) Lagache Leon, Lagache Edmund, Lagache Henryk, Demaret Karol. Dyrekcja: (Polska) Nyssen Leonce Dumont Leopold.	Myszków, powiat Zawierciański.	Myszków, Tel. 18.	Przędza jedwabiu sztucznego.
27	Związek Koksowni, Sp. z ogr. odp. Gen. Dyr.: Wojnar Jerzy, Inż.	Zakłady Chemiczne w Wielkich Hajdukach. Zakłady Impregnacyjne w Wielkim Chelmie, we Wronkach i w Solcu Kujawskim. Zakład impregnacyjny i tartak w Katowicach — Ligocie Fabryka Tektur Smółcowych w Katowicach-Dąbiu.	Katowice, ul. Powstańców 50. Tel. Katowice 611, 851 i 1490.	Smoly z węgla kamiennego destylowane i preparowane, smoly do budowy dróg, pak twarde, pak miękki, lepnik; oleje smołcowe: impregnacyjny, kreozytowy, opałowy, pędny do motorów, płótkowy do benzolu, płótkowy do naftalinu, tłuszczowy, antracynowy filtrowany, karbolineum i t. p.; olej neutralny, olej do czyszczenia, lakier do żelaza, lakier kotłowy i t. p. Naftalin surowy prasowany, naftalin do motorów, naftalin czysty: sublimowany w łuskach, krystaliczny w kulkach, tabletkach i t. p.; — surowe kwasy karbolowe handlowe od 15/20 — 50/60%owe; krezole, fenol; zasady pirydynowe, pirydyna czysta; antracen 40/50%, acenaften, karbazol, fluoren, frakcja fenantrenowa, chinolina i t. p.; żywice kumaronowe, lakiery z żywicy kumaronowych. Benzol chem. czysty, benzol 90%, benzol motorowy, toluol chem. czysty, toluol techn., ksylol, solwentnafta I i II, kumol; kwas benzoowy kryształizowany, kwas benzoowy sublimowany, siarczan amonu. Impregnowanie podkładów kolejowych, słupów telegraficznych i innych materiałów drewnianych olejem smołcowym i solami impregnacyjnymi; wszelkiego rodzaju drzewo oraz materiał tarty w stanie surowym i zaimpregnowanym. Tektury smołcowe wszelkich gatunków, papa izolacyjna. Założone przez Zw. Koks. samodzielne przedsiębiorstwo pod firmą: „Smółdrogi” — Tow. Budowy Dróg Smółowanych, Sp. z o. o. Katowice, Powstańców 50 — wykonuje wszelkie prace wchodzące w zakres budownictwa dróg smółowanych: smółowanie nawierzchniowe, dywanowe, wgłębne oraz jako specjalność t. zw. smółbeton i t. p.

L. porzą.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
28	Związek Gospodarczy Ga- zowni i Zakł. Wodociągo- wych w Państwie Polskiem. Zarząd: Rabczewski Włodzimierz, Inż., Dziurzyński Antoni, Inż., Swierczewski Czesław, Inż., Aleksandrowicz Stanisław, Inż. Dyrekcja: Konopka Józef, Inż.	Obejmuje 71 za- kładów gazowych i 36 zakładów wo- dociągowych.	Warszawa, Nowo- grodzka 26 m. 1. Tel. 334-26.	Organizacja zawodowa dla ob- rony interesów przemysłu ga- zowniczego, oraz interesów zakł. wodociągowych i kana- lizacyjnych.
29	„Przemysł Chemiczny Bo- ruta“, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Maciszewski F., Dr., Chechliński M., Dr., Berger Eugenjusz, Inż., Kuczyński T., Prof. Legis A., Mieszczanowski A., Inż., Rogalski W., Dr., Sommer Wiktor, Inż., Tupalski Aleksander, Inż. Zarząd: Szeunert Artur, Inż. Piasecki M., Inż.	Zgierz, Leśna 30. Tel. Zgierz 19, Łódź, 121-01.	Zarząd i biuro główne: Zgierz, Leśna 30. Warszawa: Inż. W. Płużański, Bednar- ska 2 m. 6. Tel. 656-99.	Barwniki: bezpośrednie, siar- kowe, kwasowe, kwasowo-chro- mowe, zaprawowe, zasadowe, nigrozyny i t. d. Produkty syntetyczno-organicz- ne: do wyrobu barwników, górnich materjałów kruszą- cych, impregnacji dezynfekcji. m. i. nitro-pochodne benzolu, fenolu, naftalinu; zasady, ich sole i pochodne m. i. anilina, nitro- i chlorotoluidyna, orto- anizydyna, nitro- i chloroani- zydyna, benzyna, dwufenylo- amina, amino- i metoksyamino- dwufenyloamina; jedno i dwu- sulfokwasy aminów, oksydwia- zów i t. d., jak kwas sulfanilo- wy, kwas naftionowy, kwas H. kwas Gamma, i t. p. Środ- ki pomocnicze dla przemy- słu włókienniczego odbarwia- jące, zwilżające, emulgujące (m. i. chloramina, sulfanol, ni- trol, awirole, tetracarnit, gar- dinol i t. p.). Kwasy i sole techniczne: oleum 65%, azotowy 48° i 40° Bé, kwaśny siarczyny sodowy (bi- sulfat), kwaśny siarczan sodo- wy (bisulfat), chlorek i siar- czan cynku (stały i 50%), siar- czan miedzi i inne. Insektycydy: arsenoborutol, zie- leń paryska, widliszak, chloro- pikryna i t. d.
30	Pabjanickie Towarzystwo Akcyjne Przemysłu Che- micznego. Zarząd: Gadient Engi, Dr., Schmidt — Respinger Alfred, Schulthess Oskar, Dr., Schweikert Kurt, Dr., Thommen Herman. Dyrekcja: Thommen Herman.	Pabjanice, Tel. 7.	Pabjanice, Piłsud- skiego 5. Tel. Łódź, 121-86.	Barwniki: anilinowe, naftalino- we, siarkowe, kadziowe, chro- mowe, bezpośrednie, kwasowe, zasadowe i t. d. dla wszystkich gałęzi przemysłu włókiennicze- go, do sztucznego i naturalne- go jedwabiu, skóry, papieru, słomy, tłuszczów, mydła, atra- mentów i t. d. Siarczek sodu; kwaśny siarczyny sodu (bisul- fit) w proszku i w płynie; kwas mrówkowy; tiosiarczan sodu (antychlor); bursolina do skór; Rapidaza, środek apreturowy, utrwalacze dla celów fotogra- ficznych. Przetwory farmaceu- tyczne ogólno-handlowe i spe- cjalne marki „Ciba“.
31	„Wola Krzysztoporska“, Fabryka Chem. Dyrekcja: Szpilfogel M., Dr.	Wola Krzysztopor- ska pod Piotrkó- wem.	Wola Krzysztopor- ska, Tel. Piotrków 165.	Barwniki organiczne na baweł- nę, wełnę, półwełnę, jedwab, skórę; produkty chemiczne.
32	Zakłady Chemiczne w Winnicy, Sp. Akc. Dyrekcja: Hirszowski Alfred, Dr.	Winnica.	Winnica, poczta Henryków, koło Warszawy.	Syntetyczne barwniki organicz- ne i syntetyczne organ. pro- dukty przejściowe.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
33	Warszawskie Tow. „Motor“, Sp. Akc. Zakł. Farmaceutyczne i Fabryka Wód Mineralnych Sztucznych. Zarząd: Rutkowski Jan, Mag., Ryl Aleksander, Mag., Więckowski Ferdynand, Mag., Kozłowski Władysław.	Warszawa.	Warszawa, Marszałkowska 23. Tel. 887-90.	Preparaty farmaceutyczne i galenowe, plastry smarowane; mydła lecznicze; specyfiki lecznicze; odczynniki do analizy; kwas salicylowy i jego pochodne, kwas etylo-izo-propylo-barbiturowy; sole srebra i żelaza; Creosapol (kreolina), Sapocresol (Lysol); Sapoformol (Lysoform); kąpiele lecznicze; wody mineralne sztuczne.
34	Przemysł. Handl. Zakłady Chem. „Ludwik Spiess i Syn“, Sp. Akc. Zarząd: Spiess Ludwik, Bądryński Józef, Hofman Mieczysław, Kozłowski Ludwik Antoni. Rada Nadzorcza: Krzyżański Bolesław, Spiess Stefan, Freyer Zdzisław, Brun Stefan, Roche Georges, Trepka Edmund, Inż. Dyrektor działu naukowego: Otolski Stefan, Dr.	Warszawa, Tarchomin.	Warszawa, Daniłowiczowska 16. Tel. Spiess-Centra- la.	Chemikalja i przetwory farmaceutyczne.
35	Tow. Przemysłu Chem. Farmaceutyczn. dawniej „Magister Klawe“ Sp. Akc. Zarząd: Klawe Stanisław, Dr., Klawe Stefan, Inż., Klawe Wacław, Inż. techn., Rafałowicz Alfred, Gaszyński Stanisław. Dyrekcja: Klawe Stanisław, Dr., Klawe Stefan, Inż.	Warszawa.	Warszawa, Karłowka 22/24. Tel. 601-51, 625-08, 727-22 341-76.	Środki lecznicze
36	Chemiczno-Farmaceutyczne Zakłady Przemysłowe Fr. Karpiński, Sp. Akc. Zarząd: Karpiński Franciszek, Zdankowski Wit, Klimkiewicz Roman.	Warszawa.	Warszawa, Wolność 9. Tel. 606-00, 691-00, 203-06 i 660-02. Oddział w Poznaniu, Dąbrowskiego 32. Tel. 65-62.	Produkty chemiczno-farmaceutyczne, środki kosmetyczne, wody mineralne sztuczne i napoje chłodzące.
37	Fabryka Chemiczno-Farmaceutyczna R. Barcikowski, Sp. Akc. Dyrekcja: Kłosiński Stanisław, Ciaciuch Władysław, Czepczyński Włodzimierz, Wilczek Antoni, Mag.	Poznań.	Poznań, Składowa 13 — 18. Tel. 32-56, 32-86, 32-96, 26-59 i 30-15.	Preparaty farmaceutyczno-lecznicze — tabletki, drażetki; preparaty galenowe i specyfiki. Pochodne kwasu salicylowego, preparaty jodowe, żelazowe, arsenowe. Sole burzące, mineralne, sole i inne związki do kąpieli. Wyciągi lecznicze, wyroby ziołowe, środki dezynfekcyjne. Proszki i pasty do zębów, pudry dla dzieci, kremy i pomady, wody kolońskie, pigułki i pastylki różne.
38	Fabr. Chem. „Ege“ B. Soborski i S-ka, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Soborski Bolesław, Miszczorek Józef.	Warszawa.	Warszawa, Burakowska 15. Tel. 222-03.	Preparaty farmaceutyczne, chemiczne i kosmetyczne.

L. porządk	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
39	Domagalski i Ska. Zarząd: Domagalski M., Gruszczyński S.	✓ Poznań, Garncarska 8.	Poznań, Św. Marcin 34. Tel. 32-72.	Olejki eteryczne, esencje owocowe, eter i estry; soki owocowe. Pastylki do sztucznych wód mineralnych, barwniki roślinne, karamel i t. p.
40	Fabr. Chem. K. Zawadzki i Ska. Warszawa. Zarząd: Zawadzki Konstanty, Inż., Ostrowski Józef.	Warszawa, Rejtana 3. Tel. 822-22.	Warszawa, Zielna 15. Tel. 633-29.	Sole metali szlachetnych. Artykuły farmaceutyczne; artykuły dla przemysłu graficznego; artykuły dla przemysłu lustrzanego.
41	Zakł. Chem. „Kutno“, Sp. Akc. Zarząd: Przedpełski Wiktor Inż., Przedpełski Bolesław, Inż., Rotstein W.	Warszawa.	Warszawa, Profesorska 6. Tel. 969-18.	Alkohol absolutny.
42	Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce. Zarząd: Litterer Gustaw, Dr., Żak Henryk, Stępniewicz S., Podraszek Jan, Inż., Lande H.	Obejmuje 16 fabryk perfumeryjnych.	Warszawa, Wierzbowa 11. Tel. 668-97.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.
43	Sekcja Przemysłu Perfumeryjno-Kosmetycznego przy Związku Przemysłowców w Krakowie. Zarząd Związku: Jarszyński Z. Dr., Spitzer T. Dr. Zarząd Sekcji: Scherer Wiktor, Inż.	Obejmuje 13 fabryk perfumeryjnych.	Kraków, ul. Szpitalna 15. Tel. 12141.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.
44	Tow. Zakł. Chem. „Strem“, Sp. Akc. Zarząd: Adam Henryk, Aschkenasy Henryk, Dr., Barciński Henryk, Bernstein Aleksander, Dr., Birnbaum Józef, Inż., Ginsberg Herman, Inż., Hertz Mieczysław, Kamenka Herman, Dr., Landau Józef, Dr., Liban Jan, Meyer Jerzy, Michalski Jerzy, Dr., Münich Herman, Dr., Spiess Ludwik, Weinsberg Bertold. Dyrekcja: Landau Józef, Dr., Aronson Leonard, Dobrzyński Ludwik, Inż., Ginsberg Karol, Inż., Monitz Ludwik, Zimmerman Maurycy.	Strzemieszyce, pod Lwowem, Chojny pod Łodzią, Tarchomin.	Warszawa, Mazowiecka 7. Tel. 273-17, 209-23, 314-30, 524-67, 443-10, 653-36, 720-00, 635-65. Oddział we Lwowie: Podleskiego 8. Tel. 612.	Klej kostny, klej skórny; tłuszcz kostny, tłuszcz skórny; mąka kostna; oleina; stearyna; gliceryna farmaceutyczna, dynamitowa i techniczna; gudron stearynowy; żelatyna techniczna; superfosfaty mineralne i kostne.
45	Akc. Tow. Kurlandzkiej Olejarni. Zarząd: Szabad P., Kryński W., Trocki Saul, Inż., Makower P., Szabad J., Trocki E.	Wilno, ul. Kurlandzka. Tel. 603.	Wilno, Słowackiego 14. Tel. 602.	Oleje i makuchy: lniane, słonecznikowy, rzepakowy. Pokosty.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
46	Przetwórnia Olejów Roślin- nych, Sp. Akc. Zarząd: Klonowski Zygmunt, Dr., Nassalski W., Tencer M., Winawer J., Kernkamp B.	Radom.	Radom. Tel. 16.	Pokost lniany „Factor”; olej rycynowy; śrut pastewne i nawozowe; farby olejne, lakie- ry; emalie olejne i nitrocelu- lozowe.
47	Sp. Akc. Fabr. Tłuszczów i Olejów Roślinnych „J. D. Potoka Synowie”. Zarząd: Potok S., Potok M., Potok J.	Będzin, Małobądz.	Będzin, Małobądz. Tel. Będzin 90.	Olej rycynowy medyczny i techniczny; tłuszcze i oleje: kokosowy, palmkernowy, lnia- ny i rzepakowy — rafinowane i techniczne; tłuszcz jadalny „Potokol”; tłuszcz roślinny (margaryna) „Potokana” i „Bo- tana”, oliwy jadalne rafinowa- ne; makuchy odolejone — jako pasza dla bydła; śrut rycyno- wy — jako nawóz sztuczny.
48	Gdynska Olejarnia, Sp. Akc.	Gdynia.	Gdynia Nadbrzeże Indyjskie. Tel. 1891/92/93.	Tłuszcze i oleje roślinne egzo- tyczne. Makuchy
49	Olejarnia Jerzego Pimono- wa. Dyrekcja: Pimonow J.	Wilno.	Wilno, Rossa 6. Tel. 1500.	Olej lniany, makuchy, pokost.
50	Przemysł Tłuszczowy „Schicht-Lever”, Sp. Akc. (dawniej „Saturnja”). Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Schicht Henryk, Dr., Hart Harry Goodwin, Landau Józef, Dr., Schicht Franciszek. Zarząd: Schicht Werner, Podraszko Jan, Inż.	Warszawa, Praga, Szwedzka 26. Trzebinia.	Warszawa, Nowy- Zjazd 1. Tel. Cen- trala: 555-40, 605-77, 605-99.	Mydła wszelkich gatunków, proszki do prania; margaryna, wszelkie tłuszcze i oleje jadal- ne, gliceryna, wyroby toaleto- we, kosmetyki i pachnidła, wszelkie artykuły tłuszczowe.
51	„Menor”, Pierwsza Lwow- ska Rafinerja Olejów i Tłuszczów Jadalnych, Sp. z o. o. Zarząd: Kronik M., Kukula R.	Lwów.	Lwów, Żółkiewska 110. Tel. 53-30, 47-61.	Roślinne oleje jadalne.
52	Degner & Ilgner, G.m.b.H. Zarząd: Ilgner Percy.	Gdańsk.	Gdańsk, Engl. Damm 1. Tel. 26-441.	Margaryna i inne tłuszcze ja- dalne.
53	Allgemeine Blechemballa- gen & Conservenfabriken „Couronne” A. G. Oelraf- finerieabteilung. Zarząd: Rubinowicz L., Muethel N., Goldenberg L.	Gdańsk = Neufahr- wasser, Fischmei- sterweg 9. Tel. 350-73, 351-25.	Przedstawicielstwo w Warszawie: Dom Handlowo-Komiso- wy „Sair” Sp. z o. o., Plac Żelaznej Bramy 2. Tel. 307-49; 550-60.	Rafinerja tłuszczów i olejów roślinnych.
54	Unida-Oelwerke G.m.b.H. Zarząd: Meinecke F., Dr., Schrader H. D.	Gdańsk = Schel- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51.	Przedstawicielstwo warszawskie: „As- tol”. Biuro Agent. Sp. z o. odp. No- wy-Zjazd 1. Tel. 622-92.	Rafinerja tłuszczów i olejów roślinnych.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
55	„Tiegenhöfer Oelmühle Aktiengesellschaft. Dyrekcja: Lau K., Borock L.	Tiegenhof pod Gdańskiem.	Tiegenhof. Tel. 16.	Ekstrakcja nasion oleistych. Rafinerja olejów jadalnych.
56	„Amada“, Tow. Akc. dla Fabrykacji Tłuszczów Ja- dalnych. Zarząd: Meinecke F., Dr., Schrader H.	G d a ń s k — Schell- mühl.	Gdańsk — Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
57	Fabr. Masła Roślinnego „Damara“, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Fuchs Stefan, Fuchs Stanisław, Ramisch Alfred, Birk Carl. Dyrektor: Birk Carl.	Warszawa.	Warszawa, Nowo- lipie 80. Tel. 415-28.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
58	„Domag“ Danziger Oel. Margarine & Speisefett-Fa- briken Akt. Ges. Dyrekcja: Jaglom S.	Gdańsk-Oliwa. Pommerschem- strasse 121.	G d a ń s k — Weis- smöndenhintergas- se 1/2. Tel. 452-41, 452-42, 229-86, 229-87.	Rafinerja olejów. Margaryna, sztuczne tłuszcze jadalne.
59	„Oleo“ Oel-und Fettfabrik A. G. Dyrekcja: Gurwitsch M., Mazur A.	G d a ń s k — Schell- mühl.	G d a ń s k — Schell- mühl. Wiesendamm 6. Tel. 272-19, 259-19.	Rafinerja olejów i tłuszczów do celów jadalnych. Fabryka tłuszczów do celów jadalnych.
60	Pierwsza Krajowa Prze- twórnia i Pakownia Smal- cu „Standard“, Sp. Akc. Zarząd: Halberthal Henryk, Scharf Selm. Rada Nadzorcza: Chrzanowski Zygmunt, Krupski Henryk, Stawski, Basiński, Inż., Gąsiorowski Br.	Toruń.	Toruń, Szeroka 37. Tel. 907.	Rafinowany smalec wieprzowy.
61	Związek Polsko-Gdańskich Rafinerji Olejów Jadal- nych. Zarząd: Wiślicki Wacław, Schicht Werner, Podraszko Jan, Inż., Wielgosński Emil, Abramowicz Leon, Jaglom Simon, Stern Henryk. Dyrekcja: Wielgosński Emil, Abramowicz Leon.	Członkowie Związ- ku. Paweł Hoffman i Ska w Bielsku. „Oleo“ Oel- und Fettfabrik w Gdań- sku, „Couronne“ w Gdańsku. Unida-Oelwerke w Gdańsku. Lwowska Rafinerja „Menor“ we Lwo- wie. J. D. „Potoka Sy- nowie“ w Będzinie Sp. Akc. „Schicht“ w Warszawie. „Domag“ Danziger Oel und Margari- ne- und Speisefett- Fabriken Akt. Ges. w Gdańsku-Oliwie.	Warszawa, Nowy- Zjazd 1. Tel. 447-71, 540-98.	Rafinowane przez członków Związku oleje: soya, arachido- wy i sezamowy.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
62	Wielkopolska Wytwórnia Chemiczna „Blask”, Sp. Akc. Zarząd: Maciejewski Franciszek, Morzkowski S., Inż.	Poznań, Starołęka	Poznań, Al. Mar- cinkowskiego 7. Tel. 59:57, 51:57, 30:62, 30:60.	Mydła toaletowe, lecznicze, rdzenne, szare, techniczne, pro- szki mydlane; pokosty; farby olejne; lakiery wszelkiego ro- dzaju; kity; bejce orzechowe; środki dezynfekcyjne: sanizol i kreolina; petardy i ognie sztucz- ne.
63	Sp. Akc. Chemiczna Fabr. Dr. Rattner. Zarząd i Dyrekcja: Sachs Jerzy, Adler Mieczysław Maurycy, Dr., Lipsztat Bernard.	Pruszków, Niecała 4. Tel. 6.	Warszawa, Emilji Plater 10. Tel. 969:05, 915:42.	Farby dla przemysłu graficzne- go, tapetowego, blaszanego etc. suche oraz tarte. Emalje na blachę i do tub; laki pigment- towe; pokosty graficzne; masa walcowa; malarskie emalje la- kierowe.
64	Zakłady Przemysłowo-Chem- iczne W. Karpiński & W. Leppert. Zarząd: Leppert Bronisław, Leppert Zygmunt, Inż.	Helenówek pod Pruszkowem.	Warszawa, Al. Je- rozolimskie 30. Tel. 606:21 i 261:06.	Lakiery powozowe i samocho- dowe, malarskie, dekoracyjne, techniczne, izolacyjne, asfalto- we, emalje piecowe. Lustroliz- ny i Autolustroliny, farby olej- ne, ochronne przeciw rdzy. La- kiery nitrocelulozowe, spirytu- sowe. Kity, szpachlówki i po- kosty.
65	Związek Fabryk Farb i La- kierów w Polsce. Zarząd: Leppert Zygmunt, Inż., Landau M., Dr., Kochanowicz J., Mandel M., Dr., Król S., Inż., Eisler K., Inż., Blumenfeld E., Dr. Dyrektor biura: Zięborak Jan, Inż.	Członkowie Związ- ku: L. Baranowski, Kraków. „Blask”, Poznań. H. Blumenfeld, Lwów. Inż. K. Pajewski i W. Węgrzynowski, Warszawa. „Daol”, Gdańsk. „Farboin”, Kra- ków. „Jega”, Królewska- Huta. W. Karpiński i W. Leppert, Warsza- wa. I. C. Koch, War- szawa. J. A. Kraus se, Warszawa. Edward Lutz, Kra- ków. „Nobiles”, Włocła- wek. Ed. Pfannensch- midt, Gdańsk. Przetwórnia Ole- jów Roślinnych, Radom. Rosicki, Kawecki i Ska, Łódź. „Zabłocie”, Ży- wiec. Polskie Zakłady Przem. Cynkowe- go, Będzin. „Baron & Flieger”, Katowice. S. I. Król, Warsza- wa.	Warszawa, Zoli- borz, ul. Łączności. Tel. 543:12.	Farby, lakiery, pokosty i kity.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
66	Fabr. Wyrobów Gumowych „Wolbrom“, Sp. Akc. Zarząd: Westen Piotr, Westen Fritz, Śluszkiewicz Z., Wasser Ożjasz, Dr., Liptay Maksymiljan, Dr., Jakubec Franciszek, Witte Wilhelm, Rifces Rudolf.	Wolbrom.	Wolbrom. Skład fabryczny warszawski, ul. Wierzbowa 9. Tel. 760-80 i 204-90.	Techniczne wyroby gumowe, wyroby chirurgiczne, sportowe, obcasy gumowe i artykuły galanteryjne.
67	Warsz. Fabr. Wyrobów Gumowych „Wargum“, Sp. Akc. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Ruziewicz Maksymiljan, Bereszko Wiktor, Krywicki Marek, Ruziewicz Antonina, Klejf Dorota.	Warszawa.	Warszawa, Czeraniakowska 84. Tel. 965-57.	Wszelkiego rodzaju tkaniny gumowane; prześcieradła gumowane dla szpitali.
68	Angielsko-Szwedzko-Polski Przemysł Gumowy „Gentleman“. Zarząd: Schrage D., Schrage M., Schrage R., Tempelhof M., Atkin D.	Łódź.	Łódź, Limanowskiego 156. Tel. 199-40, 187-60, 187-61	Śniegowce, kalosze, obuwie ludowe, sportowe; płaszcze gumowe; piłki i zabawki.
69	„Stomil“, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Głowacki Zygmunt, Dr., Piechocki Stefan, Dr., Skulski Leopold, Inż., Zarząd: Massalski K., Inż., Piotrowski Jan, Dr.	✓ Poznań, Starołęcka 18. Tel. 59-03.	Poznań, Wodna 14. Tel. 38-35.	Opony samochodowe i rowery.
70	Tow. Fabr. Wyrob. Azbest. i Gum. „Leonowit“, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Nowiński L., Herman P., Nowiński M., Mautner F., Nowiński J.	Łódź.	Łódź, Piotrkowska 175. Tel. 219-44.	Techniczne wyroby gumowe i azbestowe oraz uszczelnienia do maszyn.
71	Centralne Biuro Sprzedaży Wyrobów Polskich Fabryk Obuwia Gumowego. Sp. z o. o. Zarząd: Iwanowski J., Mickiewicz, Inż., Skowroński Henryk, Schrage D., Schrage M., Tempelhof M., Sobolewicz A., Rozencweig S., Szyf I., Mełup S., Fischer A., Centnerszwer M., Dr., Daar M., Wurzel S., Jortner J. Dyrekcja: Senior Henryk.	Członkowie: „Pepege“, Grudziądz. „Gentleman“, Łódź. „Rygawar“ Warszawa. „Ardal“, Lida. „Wudeta“, Krosno.	Warszawa, Długa 42. Tel. 11.21-07; 11.21-68; 11.05-59.	Obuwie gumowe

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z A D U	WYTWARZANE PRODUKTY
72	Fabr. Ultramaryny i Farb „Setzer i Werner“ Sp. Akc. Zarząd: Werner Józef, de Phul Henryk, Horny Detlef.	Warszawa.	Warszawa, Solec 39. Tel. 922-97, 904-45.	Ultramaryna; farby mineralne.
73	Pruszkowska Fabryka Ul- tramaryny „Sommer i No- wer“, Sp. Akc. Zarząd: Nower Dawid, Nower Kazimierz, Inż., Irlicht Bronisław, Inż., Zamoyski Tadeusz, Inż.	Pruszków.	Warszawa, Współ- na 64. Tel. 968-32.	Ultramaryna.
74	Zakłady Bieli Cynkowej i Przetworów Chemicz. „Huta Feniks“, Sp. Akc.	Będzin.	Będzin. Tel. 119.	Biel cynkowa.
75	Fabr. Bieli Cynkowej i Hu- ta Cynkowa „Leontyna“ B. i J. Inwald.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 42. Tel. 1-90, 4-19.	Biel cynkowa.
76	Fabr. Bieli Cynkowej B-ci Löbbecke. Dyrekcja: Neugebauer Ryszard.	Niedzieliska, pocz- ta Szczakowa.	Niedzieliska, pocz- ta Szczakowa. Tel. Szczakowa 3.	Biel cynkowa.
77	Polskie Zakłady Przemys- łu Cynkowego, Sp. Akc. Zarząd: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor, Pillersdorf Emil. Dyrekcja: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izidor.	Będzin.	Będzin, Tel. 79, 80 i 5-01.	Biel cynkowa, tlenek żelaza, blacha żelazna ocynkowana, blacha cynkowa, bednarka oc- ynkowana, wiadra i garnki ocynkowane, blacha dziurko- wana, plomby ołowiane, bęb- ny do karbidu, azotniaku, asfal- tu i t. p.
78	Fabryka Farb Mineralnych i Chemicznych, B-cia In- wald i A. Sercarz.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 40. Tel. 3-24.	Farby mineralne: ugry, czer- wienie, czernie. Farby chemicz- ne: czerwienie i zielenie wa- pienne, zielenie chromowe, żół- cienie, czerwienie cynobrowe, niebieskie, wapienne, fioletowe, minje techniczne i t. p.
79	Częstochowska Fabryka Farb „Zawodzie“. Zarząd: Wolberg Aleksander, Dr., Karpf Ludwik, Inż.	Częstochowa.	Częstochowa, Stra- żacka 13.	Farby suche malarskie: ziele- nie chromowe i wapniowe, czer- wienie, cynobry, bejca maho- niowa i orzechowa, żółcienie chromowe, farby tapetowe, błę- kit paryski, farby do emalii żywnicznych, spirytusowych, ni- trocelulozowych; klej roślinny i t. d.
80	„Iskra i Karmański“ Fabr. Farb. i Przyborów Malar- skich. Dyrekcja: Chyżewski Maksymiljan.	Kraków.	Kraków, Łobzow- ska 8. Tel. 14-74, 25-65, 41-80.	Farby artystyczne. Atramenty, laki do pieczętowania. Taśmy i kalki do maszyn piszących, kalka do ołówka, matryce do powielania. Różne przybory malarskie, rysunkowe i kance- laryjne.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES Z A R Z Ä D U	WYTWARZANE PRODUKTY
81	M. Leszczyński i S-ka, Fabryka Chemiczna, Sp. Akc. Zarząd: Steliński Edward, Inż., Bartkiewicz Bolesław, Leszczyński Tadeusz, Inż., Janczewski Aleksander, Szaniawski Aleksander, Inż.	Warszawa.	Warszawa, Ogrodowa 32. Tel. 621-25, 718-28, 261-80.	Atramenty, tusze, laki, gumy, kleje biurowe, artykuły do sklejań, poduszki do stempli, szapirograty, farby do powielania do aparatów „Roneo“ etc., masa walcowa, taśmy do maszyn piszących zwyczajne i kopjowe, farby akwarelowe i olejne, farby artystyczne, dla szkół i dzieci, płyny malarskie, kalka do maszyn piszących i do ołówka. Matryce (klisze) do powielaczy.
82	Fabryka Obić Papierowych i Papierów Kolorowych „J. Franaszek“, Sp. Akc., Warszawa. Zarząd: Franaszek Stanisław, Pajewski Zdzisław, Krauze Józef, Franaszek Kazimierz, Cholewicki Kazimierz.	Warszawa.	Warszawa, Wolska 41. Tel. 601-71, 601-73, 601-75, 601-79, 203-27. Mag. Detal. Krakowskie Przedm. 15. Tel. 601-72. Mag. Detal. Al. Jerozolimskie 33. Tel. 601-78.	Obicia papierowe (tapety), papiery barwione oraz bibułki barwione.
83	Sp. Akc. Zakładów Chemicznych w Częstochowie. Zarząd: Sachs Władysław, Dr., Heilperin Piotr, Dr., Landsberg Henryk, Turyn Aleksander, Dr.	Częstochowa.	Warszawa, Piękna 39. Tel. 850-41.	Azotany baru i ołowiu, alun chromowy, boraks, chlorek baru, eter siarkowy, emetyk, kwas borny, kwas fluorowodorowy, siarczan miedzi, siarczan cynku, sole antymonowe, sole chromowe, sole cynowe, sole fluorowe, szpaty mielone, magnesia carb., nadboran sodu, tlenki metali, tanina. Natr. sulfur. siccum.
84	Hugohütte Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Zarząd: Kuryłowicz Bogusław, Bartsch Bernard, Dr., Lorentz Werner, Dr., Oedekoven Franciszek, Dr.	Tarnowskie Góry. Karlusowiec.	Tarnowskie Góry. Tel. 5.	Alun potasowy, azotan baru, boraks, chlorek baru, farby suche malarskie, kwas borny, lipton, siarczan cynku, siarczan glinu, siarczan miedzi, tlenek cyny, tlenek miedzi.
85	Dr. H. Zeumer, Fabr. Chem. Dyrekcja: Zeumer Heinz, Inż.	Mikołów, G. Śl.	Mikołów.	Siarczan miedzi, węglan amonowy, woda utleniona, octan glinowy, kwasy chem. czyste i techniczne.
86	Edward Klein i S-ka, Fabr. Przetw. Chem. Właściciele: Klein Kazimierz, Klein Helena, Klein Aniela, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Okopowa 55. Tel. 690-22.	Alun chromowy, olej turecki, specjalne oleje garbarskie.
87	Polska Fabryka Ekstraktów Garbarskich, Sp. Akc. Zarząd: Brzozowski Wacław, Inż., Pfeiffer Józef, Pfeiffer Stanisław, Dubosc Albert, Walker Leigh W. E. O. Chmieliński Wacław. Dyrekcja: Brzozowski Wacław, Inż., Tołtyżewski Zygmunt.	Warszawa.	Warszawa, Smocza 43. Tel. 224-28, 723-57.	Ekstrakty garbarskie roślinne i syntetyczne.

L porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
89	„Alfa“ Fabryka Płyt i Papierów Fotograficznych. Zarząd: Dziatkiewicz Marian.	Bydgoszcz, Garbary 2 — 3.	Bydgoszcz, Warszawa, Składnica Fabryczna, K. Zawadzki i Ska. Zielna 15. Tel. 633-29, 822-22.	Płyty fotograficzne, papiery fotograficzne, chemikalja fotograficzne dozowane.
90	Sp. Akc. „Cerata“. Zarząd: Laurysiewicz Stefan, Olszowski Karol, Możdżeński Leon, Dr., Szymański Stanisław. Dyrekcja: Bereszko Wiktor, Możdżeński Leon, Dr., Olszowski Karol.	Warszawa, Karłowska 32/34. Tel. 616-35.	Warszawa, Karłowska 32/34. Tel. 232-73, 261-41.	Cerata — wyrób na tkaninie bawełnianej; imitacja linoleum na tkaninie jutowej i ceratoleum na tekturze impregnowanej.
91	Fabr. Ceraty i Sztucznej Skóry, Bracia Ruziewicz i M. Krywicki. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Ruziewicz Maksymilian Krywicki Marek.	Warszawa.	Warszawa, Czerśniakowska 84. Tel. 955-72.	Cerata; sztuczna skóra (dermatoid); linoleum (imitacja).
92	Fabryka Waty Hygroskopijnej „Alba“, Sp. Akc. Zarząd: Rafałowicz Rafał, Bemski Michał, Inż., Flokstrumpf Ludwik, Goldberg Henryk, Przeworski Alfred, Inż. Dyrekcja: Goldberg Henryk.	Warszawa, Chełmska 13. Tel. 900-46.	Warszawa, Chełmska 13. Tel. 900-45.	Wata hygroskopijna.
93	Zakłady Przemysłu Opasunkowego „Wata“, Sp. Akc. Zarząd: Zboiński Zdzisław, Fruchtman Halina, Strauch Alfred, D., Inż.	Warszawa, Letnia 4. Tel. 10.11-60.	Warszawa, Chełmska 13. Tel. 900-45.	Wata hygroskopijna do celów leczniczych.
94	Zjednoczone Fabryki Kwasu Węglowego, Sp. z o. o. Dyrekcja: Bernstein Piotr, Inż., Reichman Jerzy.	Obejmuje 10 fabryk CO ₂ .	Katowice, Mońszki 5. Tel. 14-69.	Kwas węglowy.

Do dnia ukazania się niniejszego sprawozdania zostały przyjęte do Związku Przemysłu Chemicznego

95	„Synthesa“ Zakłady Chemiczne, Sp. z o. odp.	Warszawa.	Warszawa, Dolna 4. Tel. 877-12	Eter etylowy, eter do narkozy, środki dezynfekcyjne, estry
	Zarząd: Lerer Henryk, Inż., Jaxa Bykowski Zygmunt, Hercek Benjamin, Mieszczanski Zbigniew.			

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
96	Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce. Prezydium Rady: Maciejewski Franciszek, Schicht Werner, Smiechowski Edward, Huppert, Krause, Inż. Prezydium Zarządu: Menn N., Podraszko Jan, Inż., Kołontaj E., Stok M.	Warszawa.	Warszawa, Czackiego 14. Tel 708.97.	Mydło zwyczajne.

S K O R O W I D Z

artykułów wytwarzanych przez fabryki, wchodzące w skład Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Liczby, umieszczone obok poszczególnych artykułów, odnoszą się do poprzedzającego spisu przedsiębiorstw, wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego.

Aceton 19
Acenaften 27
Alkohol absolutny 41
Alkohol metylowy 19
Alun zwykły 5
Alun chromowy 14, 83, 86
Alun potasowy 84
Amonjak 9, 10
Anilina 29
Antracen 27
Antychlor 30
Antymonu sole 83
Apreturowe preparaty 30
Arsenobenzol 34
Arsenowe preparaty 37
Atramenty i tusze 80, 81
Azbestowe wyroby 70
Azot 9
Azotan amonowy 9, 10
Azotan barowy 83, 84
Azotan ołowiowy 83
Azotan sodowy 9
Azotan srebrowy 40
Azotniak 9
Azotowe nawozy syntet. 9, 10

Barwniki organiczne syntetyczne 29, 30, 31, 32
Barwniki roślinne 39
Bawełna strzelnicza 16
Bejca mahoniowa 79
Bejca orzechowa 62, 79
Benzol 27
Benzydyna 29
Biel cynkowa 74, 75, 76, 77
Bibułki barwione 82
Bisulfat 5, 16, 19, 29
Bisulfit 19, 29, 30
Błękity paryskie i „Milori“ 11, 79
Boraks 83, 84
Bursolina do skór 20

Cement glinowy 13
Cerata 90, 91

Ceratoleum 80
Chinolina 27
Chlor ciekły 10
Chloran potasowy 14
Chlorek barowy 83, 84
Chlorek bielący 10, 11, 12
Chlorek cynkowy 19, 29
Chlorek wapnia 2
Chlorobenzol 10
Chloroform 19
Chloropikryna 29
Chromu sole 83
Cyjanek sodowy 11
Cyjanowódór płynny 11
Cynober 79
Cyny sole 83

Denaturacyjna mieszanina 19
Dermatoid 91
Dezynsekcyjne aparaty 11
Dezynsekcyjne środki 37, 62
Dwuchlorobenzol 10
Dwunitrotoluol 17

Ekstrakty garbarskie 87
Elektrody magnetytowe 14
Emalje olejne i nitrocelulozowe 46
Emalje na blachę 63
Emalje lakierowe malarskie 63
Emalje piecowe 64
Emetyk 83
Esencja octowa 19, 20
Esencje owocowe 39
Estry i etery 39
Eter zwykły (siarkowy) 16, 83

Farby artystyczne 80, 81
Farby do powielania 81
Farby do emalji 79
Farby mineralne 72, 78
Farby olejne 46, 62, 64, 65
Farby tapetowe 79
Farby rdzochronne 14, 64

Farby suche malarskie 79, 84
Farmaceutyczne preparaty 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40
Fenol 27
Fenantren 27
Fluorokrzemian sodowy 5, 6
Fluoren 27
Fluorowe sole 83
Formalina 19
Fotograficzne papiery 89
Fotograficzne płyty 89
Fotograficzne chemikalja 89

Glazura 4
Gliceryna farmaceutyczna i dy-
namitowa 44, 50
Gliceryna techniczna surowa 44,
50
Gumolit 21
Gumowane tkaniny 67
Gumowe artykuły techniczne 66,
70
Gumowe artykuły jezdne 66, 69
Gumowe obuwie 68, 71
Gumowe płaszcze 68
Gumy biurowe 81
Gudron stearynowy 44

Insektycydy (środki owado- i
grzybobójcze) 11, 21, 29
Impregnacja podkładów kolejow-
ych 27

Jedwab sztuczny 24, 25, 26

Kainit 1
Kalafonja 21, 22, 23
Kalosze 68, 71
Kalki 80, 81
Kapiszony 15, 16
Karbazol 27
Karbido 9, 12, 13
Karbolineum 21, 27

Karamel 39
Kąpiele lecznicze 33
Kity 62, 64, 65
Klej kostny i skórny 44
Klej roślinny 79
Klej biurowy 80, 81
Kolodjum 16
Kosmetyczne artykuły 36, 37,
38, 50
Kreolina 33, 62
Kreozot 21
Krezol 27
Ksylol 27
Kumul 27
Kwas azotowy 4, 5, 9, 29
Kwas benzoesowy 27
Kwas borowy 83, 84
Kwas fluorowodorowy 83
Kwas etyloizopropylowy 33
Kwas karbolowy 27
Kwas mrówkowy 30
Kwas octowy 19, 20
Kwas salicylowy 33
Kwas siarkowy 4, 5, 6, 7, 8
Kwas solny 4, 5, 10, 19
Kwas winowy 14
Kwas węglowy 94
Krzemofluorek sodowy 5, 6

Langbeinit leczniczy 1
Lak do pieczętowania 80, 81
Laki pigmentowe 63
Lakiery 46, 62, 63, 64, 65
Lakier samolotowy 19
Lakier do żelaza 27
Lakier kotłowy 27
Lakiery z żywic kumaronowych 27
Lecznice środki 30, 33, 34, 35, 36,
37, 38
Lep przeciwgąsienicowy 19, 21
Lepnik 27
Linoleum imitacja 90, 91
Litopon 84
Lizofarm 33
Lizol 33
Lonty detonujące 16

Łój kostny 44
Łój skórny 44

Magnezja 83
Makuchy lniane 45, 49
Makuchy rzepakowe 47
Malarskie przybory 80
Margaryna 47, 50, 52, 56, 57, 58
Matryce do powielania 80, 81
Masa walcowa 63, 81
Masło roślinne 47
Mączka kostna 44
Mączka kwarcowa 13
Minje techn. 78
Mydła zwyczajne 50, 68
Mydła lecznicze 33, 62

Nadboran sodowy 83
Naftalin 27
Nitroceluloza 16
Nitrofos 10
Nitrozwiązki aromatyczne 17
Novarsenobenzol 34

Odczynniki do analizy 33
Ocet drzewny surowy 21
Octan glinowy 85
Octan ołowiowy 19
Octan wapniowy 19
Ognie sztuczne 62
Oleina 44
Olejki eteryczne 39
Olej arachidowy 61
Olej kokosowy 47
Olej lniany 45, 47, 49
Olej palmkernowy 47
Olej rzepakowy 45, 47
Olej rycynowy 46, 47
Olej słonecznikowy 45
Olej turecki 4, 86
Oleje garbarskie 86
Oleje roślinne egzotyczne 48
Oleje roślinne rafinowane 47, 50,
51, 53, 54, 55, 58, 59, 61
Oleje ketonowe 19
Oleje smołcowe 27
Oleje żywiczne 21, 22
Oliwa jadalna 47
Oleum 7, 8, 29
Opony 69
Organiczne produkty przejścio-
we 29

Pak drzewny 21
Pak kalafonjowy 27
Pak węglowy 27
Pak szewski 21
Papa izolacyjna 27
Papiery kolorowe 82
Papiery drzewne i bezdrzewne 15
Paradwuchlorobenzol 10
Pastylki wód mineralnych 39
Perfumeryjne wyroby 42, 43
Plastry smarowane 33
Plomby ołowiane 77
Pirydynowe zasady 27
Półprodukty organiczne 29
Pokost lniany 45, 46, 49, 62, 64, 65
Pokost sztuczny 22
Pokosty litograficzne 63
Polewa 4
Potasowe sole 1
Potaż żrący i kalcynowany 11
Poduszki do stempli 81
Prasmoła (smoła pierwotna) 13
Proch bezdymny 16, 18
Proch myśliwski 16, 18
Proszki do prania 50, 62
Proszki i pasty do zębów 37

Pudry 37
Pył odlewniczy 13
Rozpuszczalniki do lakierów ce-
lulozowych 19
Rysunkowe przybory 80

Saletra amonowa 9, 10
Saletra sodowa 9
Saletra wapniakowa 10
Saletrzak 9, 10
Salmjak 9
Siarczan amonowy 10, 27
Siarczan cynkowy 29, 83, 84
Siarczan glinowy 5, 84
Siarczan miedziowy 29, 83, 84, 85
Siarczan sodowy (sól Glauberska)
5, 19
Siarczek sodu 30
Siarczek węgla 7
Skóra sztuczna 91
Słomka sztucznego jedwabiu 24,
25, 26
Smary emulsyjne 30
Smary wozowe 21
Smar do pasów 22
Smoła drzewna 19, 21
Smoła węglowa 27
Soda amoniakalna 2
Soda żrąca 2, 10, 12
„Solnit“ sól do konserwowania
mięsa 11
Soki owocowe 39
Solwentnafta 27
Sole do kąpieli 37
Sól Glauberska 5, 19
Sól gorzka 83
Sól kamienna i jadalna 1, 2
Spirytus bezwodny 41
Spirytus drzewny 19
Spirytus rektyfikowany 18
Srebra sole 33, 40
Stearyna 44
Superfosfaty 3, 4, 5, 6, 7, 17, 44
Syrupy owocowe 39
Szkło wodne 5
Szpaty mielone 83
Szczotki do maszyn elektrycz-
nych 12
Środki zapalcze 15
Sykatywy żywiczne 22
Śrut rycynowy 46, 47

Tanina 83
Tapety 82
Taśmy do maszyn piszących 80, 81
Tektura smołcowa 27
Terpentyna 21, 22, 23
Terpenhydrat 22
Tiosiarzan sodowy 30
Tlen 9
Tlenki metali 83
Tlenek kobaltu 22

Tlenek cyny 84
Tlenek miedzi 84
Tlenek żelaza 77
Tlenek i siarczan manganowy 22
Tłuszcze jadalne 45, 47, 50, 51, 52,
53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61
Toluol 27
Trotyl 17
Tomofan 24
Tomasyna azotniakowa 9
Tłuszcz kostny i skórny 44
Tusze rysunkowe 80, 81

Ultramaryna 72, 73
Utrwalacze do celów fotograficz-
nych 30

Wata hygroskopijna 92, 93
Wapno 13
Wapień mielony 14
Wapnamon 9
Wetna wiskozowa 24
Węgiel drzewny 19
Węgiel kamienny 2
Węgiel sosnowy retortowy 21
Węglan amonu 9, 85
Węgiel wywarowy 18
Węgla do lamp łukowych 12
Woda amonjakalna 9
Woda utleniona 12, 85
Wody mineralne sztuczne 33, 36
Wybuchowe materiały górnicze
15, 16, 17, 18

Zieleń chromowa 78, 79
Zieleń paryska 29
Zieleń wapniowa 78, 79

Żelazocyjanki sodowe i potas-
owe 11
Żelazokrzem, żelazoglinokrzem i
inne stopy żelaza 13
Żelaza sole 33, 40
Żelatyna techniczna 44
Żywica drzew iglastych 21
Żywica kumaronowa 27
Żywiczany 21
Żywica piwowarska 22
Żółcienie chromowe 79

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ZA ROK 1931

Rok 1931 był okresem ustawicznie pogłębiającego się kryzysu, który nie oszczędził ani jednego kraju, ani jednej warstwy społecznej. Sytuacja gospodarcza Polski uległa w roku zeszłym wybitnemu pogorszeniu, które miało zresztą niejednakowy stopień napięcia w poszczególnych dziedzinach.

Rolnictwo polskie, będące główną podstawą gospodarstwa narodowego i najważniejszym źródłem siły nabywczej ludności, znajduje się w położeniu opłakanym. Stabilizacja cen zboża, jaka nastąpiła w drugiej połowie 1931 r., nie osiągnęła poziomu samoopłacalności, nie mogła więc przyczynić się do poprawy konjunktury. Gwałtowny spadek cen inwentarza żywego i wszelkich produktów hodowlanych przyczynił się wydatnie do pogłębienia nędzy wsi.

Przemysł pracował w warunkach niezmiernie ciężkich; niepomyślna sytuacja uzewnętrzniała się wielkim spadkiem zarówno wskaźnika wytwórczości przemysłowej, jak wskaźnika cen hurtowych artykułów przemysłowych.

Nie mieliśmy w Polsce przesilenia walutowego, które we wrześniu roku zeszłego nawiedziło Anglię i w ślad za nią — inne kraje. Wprawdzie z powodu odpływu walut z Banku Polskiego, pokrycie kruszcowo-walutowe obiegu banknotów i natychmiast płatnych zobowiązań obniżyło się w ciągu roku sprawozdawczego z 55% do 49%, pozostawało jednak w końcu roku sprawozdawczego o 9% powyżej minimalnego pokrycia statutowego.

Bilans handlowy przez cały 1931 r. kształtował się dodatnio. Wobec wywozu wartości 1.878.732 tys. złotych, przywóz wyniósł

1.462.243 tys. zł., saldo dodatnie wypada więc w wysokości 416.489 tys. zł. Ogólny obrót towarowy zmniejszył się znacznie w porównaniu do lat poprzednich: zarówno cyfry przywozu jak wywozu są bardzo niskie, zwłaszcza w przeliczeniu na głowę ludności.

Budżet państwa wykazuje poważne zmniejszenie się wpływów; jednocześnie widzimy energiczne zabiegi w celu nieuniknionego zredukowania wydatków.

Wynikiem przesilenia gospodarczego oraz kurczenia się produkcji było wzrastające bezrobocie. Oto ilości bezrobotnych, zarejestrowanych w końcu grudnia:

1928	1929	1930	1931
94.132	126.644	297.797	312.487

Ilość zatrudnionych w przemyśle chemicznym robotników zmniejszyła się w roku 1931 z 34.034 (styczeń) do 29.138 (grudzień).

Trwający w całym świecie kryzys gospodarczy i fatalne jego skutki przyniosły jednak pewne dodatnie rezultaty, mianowicie doświadczenie, które zwłaszcza dla naszego kraju — aczkolwiek drogo okupione — może być niezmiernie cenne. Pryśły złudzenia co do możliwości regulowania życia gospodarczego przy pomocy sztucznych haseł, stwarzania dobrobytu przez konsumowanie szczupłego kapitału, wprowadzania ulepszeń technicznych i społecznych, nie odpowiadających istotnym możliwościom i zasobom kraju.

Zawiodła mechanizacja za każdą cenę: pochłaniając olbrzymie kapitały, które nie rentują się w okresach zmniejszonego obrotu,

doprowadzała częstokroć do zwiększenia bezrobocia. Wyniki były ujemne zarówno pod względem kosztów produkcji, jak wzrostu obciążeń przez pomoce państwowe dla bezrobotnych.

Nie wytrzymały próby życia usiłowania organizacji zawodowych uniezależnienia skali płac od konjunktury ogólnej i utrzymania tych płac na niezmiennym poziomie. Racjonalnie prowadzone kartele i syndykaty musiały dostosowywać politykę cen do możliwości rynkowych. Ujawniły się w całej pełni zgubne skutki nieoględnego opierania na krótkoterminowym kredycie takich operacji, które wymagają kredytu długoterminowego.

Nastąpiło gruntowne otrzeźwienie w poglądach na produkcję. Powróciła świadomość, że pomyślność jednostek czy przedsiębiorstw, zaś wraz z nimi państwa nie zależy od ciągłego zwiększania produkcji, ale od nieustannego wysiłku oszczędnego jej organizowania i gromadzenia rezerw, których znaczenie było w okresie powojennym zupełnie zlekceważone.

Nadzwyczajny wzrost potęgi finansowej Francji, nie odstępującej ani na chwilę od tych zasad sprawił, że rozumna oszczędność odzyskała swoje prawa z największym dla życia gospodarczego pożytkiem.

Umiejętne zastosowanie tych wszystkich doświadczeń może pomóc społeczeństwu w skutecznym uporaniu się z przewidywanymi trudnościami.

Kiedy nastąpi moment zwrotny poprawy konjunktury — trudno jest nawet w przybliżeniu określić. Ale nie można zapominać, że największej klęsce społecznej, jaką jest olbrzymie bezrobocie, towarzyszy znaczne zmniejszenie produkcji.

Następuje więc automatyczne niejako wyrównanie nadmiernej produkcji z okresu 1927—1929, zaś wraz z niem zmniejszanie się zapasów towarów na rynku.

Hasło przetrwania, przyświecające sferom gospodarczym w Polsce, będzie mogło być zrealizowane, jeżeli cały kraj i wszystkie czynniki z Rządem na czele będą stosowały metodę rozumnej, ale nieubłaganej i nieustannej oszczędności.

* *

Podobnie jak w roku 1930, rok sprawozdawczy przyniósł znaczny spadek produkcji

i konsumpcji we wszystkich gałęziach przemysłu chemicznego, którego stan zobrazowany jest poniżej.

Nawozy fosforowe. Przemysł superfosfatowy przecho-
dził w ciągu roku 1931 okres stale pogarszającej się konjunktury.

Wskutek przeładowania magazynów zapasami towarów, prawie wszystkie fabryki wstrzymały produkcję już z końcem pierwszego kwartału roku sprawozdawczego. Zapasów magazynowych nie dało się zwolnić nawet częściowo, ze względu na dalsze gwałtowne kurczenie się zbytu i pogarszającą się płatność odbiorców. Na zbyt superfosfatu nie wpłynęła też obniżka cen sprzedażnych, która w ciągu roku przemysł superfosfatowy dwukrotnie przeprowadził.

Sytuację polskich fabryk superfosfatu w okresie sprawozdawczym dokładnie ilustruje porównanie z rokiem 1930 oraz 1929, które zresztą były już okresami załamującej się konjunktury.

Rok	Produkcja	Sprzedaż wewn.	Eksport
	w tonnach superfosfatu 16 %-owego		
1929	370.000	304.000	22.000
1930	297.000	187.000	58.000
1931	60.000	99.500	20.500

Zdolność produkcyjna, która wynosi rocznie przeszło 650.000 tonn, była więc wyzyskana w niespełna 10%, zaś remanenty superfosfatu na fabrykach wynosiły na dzień 1 stycznia 1932 r. ponad 100.000 tonn.

Wskutek zmniejszenia się zbytu, przeciętne zużycie superfosfatu w roku 1931 na 1 hektar ziemi ornej w Polsce wynosiło 5,5 kg, odbiegając znacznie od przeciętnej za rok 1930, która wynosiła 10,4 kg, a tem więcej za rok 1929 (16,9 kg).

Po doliczeniu importu żużli Thomasa — łączne spożycie nawozów fosforowych w Polsce w r. 1932 wyniosło 205.000 tonn, co odpowiada 11,3 kg na 1 ha.

Sole potasowe. Jeżeli w roku 1930 spadek konsumpcji nawozów potasowych w kraju odbijał się przedewszystkiem na imporcie nawozów potasowych, to w roku 1931 pogłębiający się gwałtownie kryzys rolny uderzył silnie także w krajową produkcję.

W sezonie wiosennym roku 1931 sprzedano na rynku krajowym: 28.674 tonn soli potasowych i 36.014 tonn kainitu, co w porównaniu z sezonem wiosennym r. 1930 daje zmniejszenie o 61 % w solach potasowych i o 41 % w kainicie (w sezonie tym jednak zużyto jeszcze około 5.000 tonn 40 %-wych soli zagranicznych, sprowadzonych do kraju przed dniem 7 grudnia 1929, t. j. przed wprowadzeniem podwyższonej stawki celnej).

Sezon jesienny 1931 wykazuje dalsze załamywanie się siły nabywczej wsi, i co zatem idzie — dalszy spadek sprzedaży nawozów potasowych. W sezonie tym sprzedano: 17.718 tonn soli potasowych i 22.249 tonn kainitu, co w porównaniu z analogicznym okresem roku 1930 wykazuje spadek w solach potasowych o 48,5 % i w kainicie o 44 %.

Zmniejszenie obszaru uprawy buraka cukrowego i ziemniaka dla celów przemysłowych wpłynęło na skurczenie zapotrzebowania nawozów potasowych, stosowanych dotychczas w dość dużych ilościach przy uprawie okopowych.

Spadek sprzedaży wszystkich nawozów sztucznych spowodowany był również okolicznością, że aparatura handlowa, przede wszystkim spółdzielnie województw zachodnich, ze względu na ryzyko kredytowe ograniczały do minimum obrót w dziale nawozów sztucznych.

Biuro sprzedaży francusko-niemieckiego porozumienia potasowego, działające na terenie Polski pod firmą „Sole Potasowe” w Warszawie, ograniczało swoją działalność do transakcyj wysokoprocentowymi chlorkami potasu, do wprowadzenia na rynek polski soli kąpielowych „karnalit”, oraz do służby informacyjnej.

Usiłowania eksportowe, zapoczątkowane w roku 1930, wobec załamania się pojemności rynku krajowego — doznały silnego wzmocnienia. Eksport soli potasowych natrafiał na duże trudności, zarówno w formie silnej kontrakcji ze strony zadowolonej na tych rynkach konkurencji, jak pewnych specyficznych trudności wynikających z pionierskiego charakteru naszego eksportu; w drugim półroczu 1931 r. powstały trudności naskutek załamania się funta angielskiego i walut krajów skandynawskich.

Latem roku 1931 uruchomiono trzecią, obok Kałusza i Stebnika, kopalnię soli potasowych w Hołyniu, która z miesiąca na miesiąc zwiększała swoją produkcję i przygotowana jest do produkcji 400.000 tonn soli potasowych rocznie.

Po przeprowadzonym remoncie i pewnych zmianach w instalacji, uruchomiona jesienią 1931 fabryka chlorku potasu w Kałuszu wykazała ponowne zwiększenie wydajności.

Odwiercając basen, położony między kopalnią Kałusz a kopalnią Hołyń, stwierdzono zaleganie płytkich, a potężnych i bogatych złóż soli potasowych (zwłaszcza wysokoprocentowych langbeinitów), zawierających — po odliczeniu wszelkich strat przy odbudowie — co najmniej 300.000.000 tonn soli potasowych.

Z końcem roku odwiercono na terenach przyległych do kopalni Stebnik złoża siarczanowe i sylwinitowe, stanowiące niewątpliwie ciągłość odkrytych już w latach poprzednich złóż, lecz występujących stosunkowo bardzo płytko.

Okoliczność ta daje możność taniej eksploatacji, zaś przewaga cennego surowca siarczanowego stwarza dla polskiego przemysłu potasowego podstawy bardzo korzystnej w przyszłości pozycji wyjściowej.

Związki azotowe. Rok sprawozdawczy 1931 jest okresem dalszego spadku światowej koniunktury dla związków azotowych. Przemysł azotowy, rozbudowany w amerykańskim tempie w okresie powojennym, obecnie — od dwóch lat zgórá — znajduje się w sytuacji niezmiernie trudnej w związku z fatalną koniunkturą rolniczą.

Czynnikiem, który przejściowo spowodował pewną stabilizację stosunków w przemyśle azotowym, było stworzenie międzynarodowego porozumienia azotowego w połowie roku 1930. Skutkiem porozumienia było usunięcie konkurencji na rynkach międzynarodowych i utrzymanie cen na poziomie minimalnej rentowności.

Jednak w połowie roku 1931 porozumienie przestało obowiązywać i zaczął się ponownie okres silnej konkurencji, który niewątpliwie spowoduje wyeliminowanie słabszych jednostek produkcyjnych i w ten sposób wywoła spadek światowej zdolności produkcyjnej azotu do norm, bliższych rzeczywistym potrzebom konsumpcji.

W lipcu 1931 r. rozpoczął się okres walki wszystkich ze wszystkimi. Kraje, posiadające własne przemysły azotowe, wprowadziły bądź zakazy przywozu, bądź cła w wysokości, uniemożliwiającej wszelki import.

Wobec olbrzymiej ciasnoty na rynkach świata, ceny produktów azotowych spadły do norm nigdy dotychczas nie spotykanych.

W Polsce — z ogólnej ilości czterech fabryk, produkujących nawozy azotowe (nie licząc koksowni) — fabryka w Wyrach została unieruchomiona, pozostałe zaś były zmuszone częściowo ograniczyć swoją produkcję.

Produkcja nawozów fabryki chorzowskiej w zestawieniu z danymi za rok 1930 przedstawia się (w liczbach okrągłych) jak następuje:

Wyszczególnienie	Rok 1930	Rok 1931
Azotniak	84.100 tonn	35.800 tonn
Saletrzak	300 „	20.800 „
Saletra „Nitrofos“ . . .	13.600 „	700 „
Saletra sodowa	7.400 „	8.500 „
Wapnamon	—	2.000 „

Produkcję saletrzaku podjęto dopiero z końcem 1930 roku — stąd tak wielki stosunkowo wzrost produkcji w roku następnym. Natomiast zaniechano w roku sprawozdawczym fabrykacji „Nitrofosu“, przerabiając tylko resztę posiadanych na ten cel surowców. W przyszłości „Nitrofos“ produkować będzie tylko fabryka w Mościcach.

Sprzedaż nawozów chorzowskich w ciągu lat ostatnich przedstawia się w następujących liczbach (zaokrąglonych):

Wyszczególnienie	Rok 1930	Rok 1931
Azotniak	81.500 tonn	38.900 tonn
Tomasyna azotniakowa .	—	6.600 „
Saletrzak	200 „	13.000 „
Saletra „Nitrofos“ . . .	9.000 „	8.800 „
Wapnamon	—	1.950 „
Saletra sodowa*)	3.400 „	5.700 „
Saletra amonowa*) . . .	4.200 „	2.700 „

*) Saletry sodowa i amonowa mają zastosowanie zarówno rolnicze jak przemysłowe. Podane wyżej cyfry wykazują całość sprzedaży bez podziału na rodzaj odbiorców. Saletra amonowa w ub. roku była głównie sprzedawana na cele przemysłowe.

Tomasynę azotniakową i wapnamon wypuszczono na rynek poraz pierwszy na wiosnę 1931 r. Tomasyna azotniakowana jest mieszaniną azotniaku z tomasyną; wapnamon jest nawozem identycznym ze znanym od kilku lat produktem niemieckim „Kalkammon“ (mieszanina salmjaku z mielonym wapniem). Oba nowe nawozy, zwłaszcza tomasyna azotniakowana, wykazały w pierwszym roku dość duże obroty, pomimo ogólnego spadku zapotrzebowania.

Wobec pogarszania się konjunktury na nawozy, fabryka chorzowska postanowiła kłaść większy nacisk na fabrykację artykułów chemicznych dla celów przemysłowych. W urzędzistwie tego programu rozpoczęto fabrykację salmjaku w formie krystalicznej i sublimowanej oraz węglanu amonu. Oba te produkty mają dość ograniczone możliwości zbytu w kraju, to też nadwyżkę produkcji musimy wywozić, osiągając w eksporcie salmjaku dość poważne rezultaty i docierając nawet do najodleglejszych rynków świata.

Niżej przytoczone cyfry zbytu wymienionych produktów obejmują okres mniej więcej półroczny, odpowiadający czasowi od chwili rozpoczęcia sprzedaży:

Sprzedaż:	w kraju	na eksport	razem
Salmjak	57 tonn	117 tonn	174 tonn
Węglan amonu	75 „	22 „	97 „

Fabryka w Mościcach, uruchomiona w początkach 1930 r., rozwinęła się należycie dopiero w roku ubiegłym.

Początkowy próbny ruch ograniczał się do biegu $\frac{1}{3}$ istniejących maszyn i aparatów, zaś problemy techniczne dominowały w tym pierwszym okresie nad wszystkimi innymi sprawami.

Doświadczenia pierwszych miesięcy wykazały konieczność pewnych uzupełnień, które pozwoliły na lepsze wykorzystanie urządzeń fabryki i dowolne regulowanie produkcji, stosownie do potrzeb rynkowych.

Postanowiono przede wszystkim zbudować oddział saletry wapniowej, równocześnie zaś rozszerzyć urządzenia produkcji kwasu azotowego i siarczanu amonu; zaprojektowano je i częściowo zbudowano w 1930 r., wykończo-

no i uruchomiono w pierwszych miesiącach 1931 r.

Szczególnie doniosłe dla przyszłości fabryki było uruchomienie oddziału czystej saletry wapniowej, dokonane w marcu 1931 r. Produkt mościcki okazał się doskonały, dorównując najlepszym norweskim i niemieckim markom; odrazu też znalazł uznanie wśród rolników polskich.

Produkcja z okresu wiosennego 1931 r. została całkowicie sprzedana na rynku krajowym. Równocześnie wzrastał się popyt innych nawozów produkowanych w Mościcach, mianowicie: nitrofosu, saletrzaku i siarczanu amonowego. Duże stosunkowo ilości wywieziono poza granice kraju — dzięki przystąpieniu do Międzynarodowego Syndykatu Azotowego i korzystnej umowie, zawartej z Syndykatem niemiecko-angielsko-norweskim.

Dobre wyniki handlowe i wzmagające się zapotrzebowanie nawozów mościckich pozwoliły na uruchomienie fabryki w 100%, naturalnie z pozostawieniem potrzebnych rezerw. Stało się to w początkach marca 1931; produkcji nie zmniejszono przez wszystkie pozostałe miesiące, mimo że sytuacja fabryki uległa z biegiem czasu zasadniczej zmianie, w związku z rozbiciem międzynarodowego porozumienia.

W tych niesłychanie ciężkich warunkach, fabryka w Mościcach nie zrezygnowała z ekspansji, owszem wzmożła ją: produkty polskie pokazały się przeto na wszystkich możliwych dla nas rynkach, docierając na najodleglejsze.

Produkcja Mościc w 1931 r. wyniosła (w liczbach okrągłych):

Saletry „Nitrofos“	5.100 tonn
„ „Saletrzak“	19.900 „
Saletry amonowej czystej	2.000 „
„ wapniowej	31.500 „
Siarczanu amonowego	25.800 „
o łącznej zawartości azotu związanego	14.700 tonn

Produkcja wszystkich związków azotowych przedstawiała się w Polsce za lata 1930 i 1931 jak następuje (w liczbach okrągłych):

Wyszczególnienie	Rok 1930	Rok 1931
Azotniak	84.100 tonn	35.800 tonn
Nitrofos	50.000 „	5.800 „
Saletra sodowa	7.400 „	8.500 „
Saletra amonowa	4.300 „	2.000 „
Saletra wapniowa	—	31.500 „
Saletrzak	9.900 „	40.700 „
Wapnamon	—	2.000 „
Siarczan amonowy synt.	41.600 „	26.000 „
Siarczan amonowy otrzy- many na drodze desty- lacji węgla	26.000 „	22.000 „

W przeliczeniu na azot związany, produkcja polska w r. 1931 wyniosła 31.800 tonn (w r. 1930 — przeszło 42.000 tonn).

Przemysł elektrochemiczny. Położenie innych, obok omówionej wyżej produkcji syntetycznych związków azotowych, gałęzi przemysłu elektrochemicznego przedstawiało się w r. 1931 jak następuje:

Elektroliza soli potasowych uległa dalszemu ograniczeniu; natomiast zdolność produkcji na Polski w zakresie elektrolizy soli kuchennej wzrosła. Aczkolwiek bowiem unieruchomiono w r. 1931 niewielką instalację w Poznaniu („Akwawit”), jednak nowoczesne urządzenia elektrolityczne w Mościcach znakomicie podwyższyły nasze możliwości w tym zakresie.

Elektrolityczna produkcja chloranu potasowego wykazała w r. 1931 dalszy spadek i wyniosła 467 tonn (w r. 1930 — 844 tonny). Wskutek znacznie zmniejszonej sprzedaży i nagromadzenia wielkich zapasów, produkcję chloranu potasowego zawieszono od czerwca 1931 prawie do końca roku sprawozdawczego.

Produkcja karbidu oraz stopów żelaza (żelazokrzemu i żelazoglinokrzemu) również zmniejszyła się znacznie.

Jako objaw pocieszający możemy zanotować rozpoczęcie fabrykacji cementu glinowego, sprowadzanego dotychczas z zagranicy. Produkt ten został użyty między innymi do budowy gmachu Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych w Warszawie. Wyniki były tak dobre, że można się spodziewać w przyszłości większych obrotów. Produkcja cementu glinowego wynosi ok. 300 tonn miesięcznie.

Kwas siarkowy.

Trwająca i pogłębiająca się bezustannie depresja gospodarcza pogorszyła w znacznym stopniu sytuację w przemyśle kwasu siarkowego. Pogorszenie jest tem cięższe, że kurczą się stale nie tylko krajowe lecz również zagraniczne rynki zbytu, co wywołane zostało przede wszystkim znacznym zmniejszeniem lub nawet całkowitem zatrzymaniem produkcji nawozów sztucznych. Poza tem niepewność i trudność warunków finansowych w jakich znaleźli się odbiorcy kwasu, ciężka sytuacja walutowa wielu krajów dokąd wywożony był kwas siarkowy z Polski — nie dają najmniejszej nadziei, aby ta konjunktura zmieniła się w niedalekim czasie na lepsze.

Produkcja kwasu siarkowego w ostatnich 3-ach latach przedstawia się, jak następuje:

Rok	Z blendy cynkowej i ołowianej	Z innych surowców	Razem
	w tonnach w przeliczeniu na kwas 50° Bé		
1929	334.600	53.324	387.924
1930	249.222	58.966	308.188
1931	175.000	24.800	199.800

Produkcja więc kwasu siarkowego wyniosła w r. 1931 ok. 70% produkcji kwasu z r. 1930, zaś ok. 50% w stosunku do najwyższej powojennej produkcji z roku 1929.

Zbyt kwasu siarkowego w r. 1931 wyniósł ok. 70% zbytu w r. 1930, zaś ok. 55% zbytu w r. 1928, roku najwyższej konjunktury.

Materiały wybuchowe. Sytuacja w przemyśle materiałów wybuchowych w roku 1931 uległa dalszemu pogorszeniu. Spadek zapotrzebowania na materiały wybuchowe w naszym górnictwie, pomimo równoczesnego zwiększenia eksportu materiałów wybuchowych, wywołał w konsekwencji dalszy spadek produkcji.

W r. 1931 w dziale materiałów wybuchowych i środków zapalczyczych nie zanotowano w Polsce ważniejszych postępów technicznych i ulepszeń.

Związki sodowe. Produkcja przetworów soli kuchennej uległa w r. 1931 dalszemu spadkowi. Wytwórczość sody amonjalkalnej wyniosła w roku sprawozdawczym 78.300 tonn (w r. 1930 — 90.000 tonn, w r.

1929 — przeszło 100.000 tonn); podobnie spadła produkcja sody kaustycznej do 15.200 tonn (z 16.500 tonn w r. 1930).

Jeszcze w wyższym stopniu zmalała sprzedaż sody amonjalkalnej, zarówno krajowa jak zagraniczna: z 57.100 tonn w r. 1930 do 46.000 tonn w r. 1931 na rynku wewnętrznym i z 9.500 tonn w r. 1930 do 7.200 tonn w r. 1931 na rynkach zagranicznych. Sprzedaż sody kaustycznej w kraju utrzymała się na poziomie roku 1930 i wyniosła ok. 14.000 tonn; natomiast zmniejszył się eksport, spadając z niespełna 2.000 tonn w r. 1930 do 1.500 tonn w r. 1931.

Produkcja kwasu solnego również zmalała i wyniosła w r. 1931 ok. 10.000 tonn (w r. 1930 — 15.000 tonn).

Produkty węglowod. pochodne. Zaostrzające się coraz więcej w ciągu roku 1931 ogólne przesilenie gospodarcze, szczególnie zaś wzrastające ograniczenia w zatrudnieniu przemysłu hutniczego, spowodowały z konieczności dalszy spadek wytwórczości koksowni, które wyzyskały w roku sprawozdawczym tylko w połowie swą ogólną zdolność wytwórczą.

Produkcja koksu w koksowniach za ostatnie 3 lata wyniosła:

Rok	Tonny
1929	1.858.000
1930	1.581.000
1931	1.400.000

Naturalnym wynikiem spadku wytwórczości koksu był również odpowiedni spadek produkcji uzyskiwanych w koksowniach produktów węglowod. pochodnych, t. j. smoły surowej, benzolu surowego i siarczanu amonu. Produkcja wyniosła:

Rok	Smoły surowej	Benzolu surowego	Siarczanu amonu
	w t o n n a c h		
1929	86.900	23.100	25.900
1930	79.800	25.100	24.600
1931	70.000	22.000	21.500

Stosownie do tej wytwórczości surowych produktów węglowod. pochodnych, kształtowała się produkcja właściwego przetwórczego przemysłu produktów węglowod. pochodnych (destylarni smoły, fabryk benzolu i t. p.).

Wyszczególnienie	1929	1930	1931
	w tonnach		
Smoły preparowanej . .	22.800	20.800	19.200
Paku	41.800	40.500	33.500
Olejów smołowcowych (bez benzolu)	24.700	18.300	17.300
Naftalinu surowego prasowanego	2.400	1.800	1.400
Naftalinu czystego . .	500	600	480
Fenolu i krezolu . . .	1.300	700	900
Zasad pirydynowych . .	112	71	100
Benzolu oczyszczonego	13.800	13.300	8.200

Spadek wytwórczości wyniósł zatem przeciętnie niespełna 15% w stosunku do r. 1930, oraz około 25% w stosunku do r. 1929.

Warunki zbytu produktów węglpochodnych, które już w obu poprzednich latach pozostawiały dużo do życzenia, w roku sprawozdawczym pogorszyły się jeszcze znacznie.

Oprócz ogólnego kryzysu gospodarczego, przyczyną trudności zbytu był przede wszystkim dalszy zastój w ruchu budowlanym oraz stale pogarszająca się sytuacja rolnictwa. Okoliczności te, jak również utrudnienia, jakie napotykał przytem zbyt omawianych produktów w związku z sytuacją finansową wszystkich rynków odbiorczych — spowodowały wzrost zapasów magazynowych, z końcem sezonu większy niż w latach ubiegłych.

Dotyczy to przede wszystkim zbytu smół preparowanych i paku. Przemysł tektur smołowcowych, doniedawna najpoważniejszy konsument tych produktów — pracował przez cały rok przeważnie dorywczo, w granicach najkonieczniejszych potrzeb. Nasze budownictwo drogowe, po którym spodziewano się, iż będzie odbierało coraz poważniejsze ilości smół drogowych, uznawanych już powszechnie jako jeden z najlepszych materiałów do budowy nowoczesnych dróg — nie tylko nie zwiększyło swego zapotrzebowania na smoły, ale nawet z powodu znanych ograniczeń w inwestycjach publicznych bardzo poważnie je zredukowało. W przeciwieństwie do roku 1930, kiedy zapotrzebowanie na smoły drogowe zwiększyło się z 2.800 tonn na 4.200 tonn, zbyt tych smół w roku sprawozdawczym spadł ponownie do 1.000 tonn. W rozmiarach dotychczasowych

utrzymał się jedynie zbyt paku do wyrobu brykietów węglowych.

Wspomniane trudności w inwestycjach publicznych, jak również ograniczenie impregnacji podkładów kolejowych, odbiły się ujemnie na zbycie olejów smołowcowych.

Zauważone już w roku 1930 osłabienie popytu na uszlachetnione produkty smołopochodne, jak: naftalin, kwasy karbolowe, zasady pirydynowe, antracen i t. p. uległo w roku sprawozdawczym dalszemu pogorszeniu. Produkty te były przeważnie z Polski eksportowane. Ogólnoświatowy kryzys gospodarczy spowodował, że w odnośnych gałęziach zagranicznego przemysłu chemicznego nastąpiło znaczne osłabienie koniunktury i zmniejszenie zapotrzebowania na wspomniane półprodukty. Jedynie pod koniec roku ożywił się nieco popyt na fenol i krezole, częściowo również na naftalin surowy prasowany.

Mniej więcej normalnie — zwłaszcza jeżeli chodzi o rynek krajowy — kształtowały się warunki zbytu benzoli. Przedewszystkiem benzol motorowy, pierwszorzędne paliwo do motorów, zyskuje sobie stopniowo coraz szersze rzesze odbiorców. Zapotrzebowanie czystych produktów benzolowych, szczególnie toluolu, było ze strony krajowego przemysłu chemicznego i przemysłu materiałów wybuchowych naogół zadawalające. Dalszemu pogorszeniu uległy natomiast warunki eksportu benzoli.

Wręcz fatalnie ukształtowały się warunki zbytu siarczanu amonu. Analogicznie jak w innych nawozach sztucznych, ogólnoświatowy kryzys rolny spowodował nie tylko ograniczenie zapotrzebowania do minimalnych ilości, lecz obniżył ceny do poziomu nienotowanego nawet w latach przedwojennych.

Sumując ogólny przebieg koniunktury przemysłu produktów węglpochodnych w r. 1931, stwierdzić należy poważny spadek zarówno samej wytwórczości, jak również zbytu tych produktów w kraju i zagranicą. Przyczyną tego spadku było prawie wyłącznie powszechne przesilenie gospodarcze, wobec czego tylko w miarę poprawy ogólnego położenia spodziewać się można naprawy warunków produkcji i zbytu omawianych produktów.

Do tych niekorzystnych warunków przystosować się musiały poczynania inwestycyjne oraz ogólny przebieg prac technicznych. Z konieczności musiano odroczyć zamierzone po-

ważniejsze inwestycje do czasów pomyślniejszej konjunktury, jednak starano się w miarę możliwości kontynuować prace, zdążające do dalszego podniesienia sprawności technicznej zakładów oraz do udoskonalenia metod produkcji.

Przemysł syntetyczno-organiczny. W roku sprawozdawczym przywóz zagranicznych barwników do Polski wynosił ok. 400 tonn barwników typu stężonego, zmalał zatem w porównaniu do r. 1930 blisko o 13%. Krajowa fabrykacja barwników w stosunku do produkcji w r. 1930 (wynoszącej ok. 1.200.000 kg o stężeniu przeważnie normalnem), zmniejszyła się nieznacznie; natomiast fabrykacja organicznych produktów przejściowych (półfabrykatów) wykazuje zwyżkę dochodzącą do 30%. Dość pomyślny wynik jest przede wszystkim rezultatem polityki rządowej, polegającej na równorzędnym ustaleniu odpowiedniej ochrony celnej na barwniki i na półfabrykaty, wyrabiane w kraju.

Po usilnych zatem wieloletnich zabiegach powstają nareszcie warunki, umożliwiające dalszy normalny, oparty na zasadach coraz to większej samowystarczalności, rozwój przemysłu barwnikowego.

Należy zauważyć, że naskutek porozumienia zagranicznych producentów barwników, sprzedaż na rynku polskim odbywała się przeważnie za gotówkę, wskutek czego straty na dłużnikach, dotkliwie doniedawna odczuwane również przez krajowych producentów barwników, zostały znacznie zredukowane.

W dziedzinie półproduktów organicznych należy podkreślić podjęcie w kraju produkcji aniliny, chlorobenzolów, nitro- i chlorotoluidyny, ortoanizydyny, nitro- i chloroanizydyny, amino- i metoksyaminodwufenyloaminy, a więc produktów o poważnym znaczeniu dla przemysłów konsumujących.

Natomiast skala wytwarzanych w kraju rodzajów barwników nie wykazuje (poza fabrykacją niektórych barwników trójfenylometanowych i ulepszonych marek uprzednio fabrykowanych grup) tendencji do poważniejszego rozszerzenia. Możliwość zapoczątkowania wyrobu nowych, szczególnie trwalszych, grup barwników interesuje nie tylko producentów lecz również konsumentów, którzy wielokrotnie stwierdzili z zadowoleniem raptowne po-

tanienie zagranicznych barwników, z chwilą pojawienia się na rynku konkurencyjnych barwników krajowych.

Niestety, widoki co do rozszerzenia palety wytwarzanych w kraju barwników są w przyszłości dość nikłe. Na przeszkodzie stoi tu przede wszystkim niemożność dostosowania ochrony celnej barwników do ich wartości, gdyż zarówno w obecnie obowiązującej, jak w projekcie nowej taryfy celnej — wszystkie barwniki opłacają jednakową stawkę celną.

Przemysł farmaceutyczny. Rozwój przemysłu farmaceutycznego w r. 1931 uwzględniał przede wszystkim produkcję preparatów syntetycznych.

Z nowych produktów, wprowadzonych w ostatnim czasie przez krajowy przemysł farmaceutyczny, godne zaznaczenia są: jodowodorek dwuetylenodwuminy (Jodimin), dwuetyloamina, oksyacetyloaminofenyloarsenian dwuetyloaminy (Acetylarosan), dwuetyloamid kwasu gammapirydynowego (Actinol), alkohol trójbromoetylowy (Narcotyl). Zasługuje też na uwagę stale rozwijający się postęp fabrykacji preparatów inozytofosforowych.

W produkcji opopreparatów należy zwrócić uwagę na postęp w kierunku fabrykacji przetworów standaryzowanych o określonej sile działania. Między innymi, nader ciekawie przedstawiają się nowe przetwory otrzymywane z moczu, zastępujące preparaty z organów zwierzęcych (Hormon jajnikowy).

Ogólną produkcję przetworów farmaceutycznych w Polsce w roku ubiegłym określić można na 1 milion kilogramów, z czego wynika, że w tej dziedzinie, jak zresztą w innych, w stosunku do lat ubiegłych zaznaczył się spadek. Zdolność produkcyjna naszych fabryk farmaceutycznych nadal jest większa od produkcji faktycznej.

Podobnie jak w latach poprzednich, Związek starał się wyjaśnić nieracjonalność projektów rozszerzania własnej produkcji farmaceutycznej w Kasach Chorych. Ponadto prowadzona jest akcja przeciwdziałająca wwozowi do Polski i zakupowi przez organizacje społeczne, w szczególności przez Kasy Chorych, leczniczych artykułów zagranicznych, identycznych lub analogicznych do wytwarzanych w kraju preparatów.

Chemiczny przerób drzewa.

Destylacja drzew liściastych w roku ubiegłym prowadzona była w mniejszej skali, niż w latach poprzednich. Wprawdzie w początku roku sprawozdawczego uruchomiono w Hajnówce instalację do otrzymywania na drodze bezpośredniej stężonego kwasu octowego metodą Prof. Suidy, co przyczyniło się do obniżenia kosztów produkcji, jednak sprzedaż esencji octowej spadła. Zdolność produkcyjna fabryk destylacji drzewa nie została wykorzystana.

W zakresie destylacji drzew iglastych zanotować należy przede wszystkim ruch koncentracyjny, który znalazł wyraz w zorganizowaniu Syndykatu Terpentynowego. Zadanie było niełatwe, z uwagi na konieczność zrzeszenia 307 drobnych jednostek produkcyjnych.

Sztuczny jedwab.

Rok 1931 był dla sztucznego jedwabiu naogół okresem złej koniunktury. Przemysł włókienniczy dotknięty został ciężko przez kryzys światowy i sprzedaż przędzy musiała odbywać się w najgorszych warunkach, po coraz niższych cenach.

Fabryki europejskie, nie mogąc zmniejszyć produkcji i tracąc dotychczasowych swych odbiorców, starały się o nowe rynki zbytu w Ameryce Południowej, Afryce, przede wszystkim zaś na Dalekim Wschodzie.

Światowa produkcja i konsumpcja sztucznego jedwabiu utrzymała się na poziomie poprzedniego roku, a nawet wykazała nieznaczny wzrost; nastąpiły tylko przesunięcia na rynkach zbytu i zmniejszenie zużycia w Europie o 4 miliony kilogramów.

Produkcja:	1930	1931
światowa	196.000.000 kg	205.000.000 kg
europejska	110.000.000 „	117.000.000 „
Konsumcja:		
światowa	187.000.000 kg	195.000.000 kg
europejska	78.000.000 „	74.000.000 „

Wzrost produkcji i konsumpcji w katastrofalnym ekonomicznie roku 1931 jest świadectwem wielkiej żywotności przemysłu sztucznego jedwabiu, pozwalając przewidywać dalszy jego rozwój.

Olbrzymia podaż przędzy powodowała

jednak stały spadek cen. Ceny rynkowe przestały właściwie istnieć, transakcje odbywały się w wielu wypadkach po cenie własnej, często nawet ze stratą. Ten stan rzeczy pobudzał producentów do tworzenia potężnych światowych karteli. Dotychczasowe wysiłki w tym kierunku nie dały co prawda wielkich rezultatów, nie ulega jednak wątpliwości, że sprawa międzynarodowego porozumienia wytwórców poczyniła duże postępy.

W Polsce czynne były w roku ubiegłym trzy fabryki sztucznego jedwabiu: w Tomaszowie, w Myszkowie i w Chodakowie. Produkcja tych fabryk była większa, niż w roku ubiegłym i wyniosła ok. 3.400.000 kg (w r. 1930 — 2.700.000 kg). W ostatnich jednak miesiącach produkcja została wydatnie zmniejszona — wskutek raptownego spadku zapotrzebowania. Przemysł polski odczuwał silnie w roku ubiegłym konkurencję fabryk zagranicznych, które starały się po najniższych cenach lokować część nagromadzonych zapasów w Polsce. Eksport był bardzo utrudniony z powodu ograniczeń przywozowych, podwyżki ceł i restrykcji walutowych w szeregu krajów, które były dotychczas poważnymi odbiorcami polskiej przędzy. Nie bez ujemnego wpływu na możliwości eksportowe był również spadek funta i walut skandynawskich. Mimo to, dzięki wysiłkom fabryk krajowych wywieziono w r. 1931 więcej przędzy sztucznego jedwabiu, niż w roku poprzednim (około miliona kilogramów, gdy w r. 1930 — ponad 900.000 kg).

Tomaszowska Fabryka przystąpiła do fabrykacji 2-ch artykułów, które dotychczas wytwarzane w kraju nie były. Są to: „Textra”, zastępująca surowiec znany dotychczas pod nazwą „Vistra”, „Sniafil” i t. d., a sprowadzany w ogromnych ilościach z zagranicy i „Tomofan” przezroczysty papier wiskozowy (znany pod nazwą „Celofanu”), znajdujący coraz większe zastosowanie w przemyśle cukierniczym, spożywczym, perfumeryjnym i innych.

Fabrykacja tych artykułów w kraju zmniejsza wydatnie dowóz ich z zagranicy.

Przemysł tłuszczowy.

W roku sprawozdawczym światowy rynek surowców tłuszczowych w dalszym ciągu wykazywał tendencje zniżkowe, jak to wykazuje następujące zestawienie (według notowań giełdy w Rotterdamie):

N a z w a	Rok 1931	
	Styczeń	Grudzień
Olej kokosowy za 1 tonnę	£ 24.12.—	21.85.—
" palmowy "	" 22.15.—	20.45.—
" orzechowy "	" 21.15 —	23.50.—

Podobnie jak w roku 1930, większy przemysł przetwórczo-tłuszczowy nie mógł nadążyć za spadkiem cen światowych, gdyż stałe zapasy surowców i gotowych produktów uniemożliwiały dostosowanie cen tych ostatnich do poziomu światowego. Natomiast średnie i drobne zakłady przetwórczo-tłuszczowe, nie posiadając większych zapasów, mogły odpowiednio wykorzystać koniunkturę zniżkową. Wielkie trudności przy zbyciu produktów tłuszczowych, wywołane warunkami pogłębiającego się kryzysu, upadkiem kupiectwa i t. p. wzmogły ogrom przeciwności, jakie przemysł w ciągu roku sprawozdawczego musiał przezwyciężyć.

Najdotkliwszym jednak ciosem okazały się wydane w maju 1931 zarządzenia celne, wprowadzające bardzo znaczne podwyżki ceł na wszelkie surowce tłuszczowe przy równoczesnym utrudnieniu i zaostrzeniu manipulacji celnych przez zastosowanie skazania tłuszczów, przeznaczonych na cele techniczne. Zarządzenia te były wynikiem nieprzebiegającej w środkach akcji rolnictwa, zmierzającej do możliwego ograniczenia przywozu wszelkich tłuszczów, przede wszystkim zaś zahamowania importu tłuszczów i olejów egzotycznych, przeznaczonych do przerobu na cele jadalne. Niestudnie upatrując w produkcji tłuszczów i olejów jadalnych konkurencję dla tłuszczów naturalnych — masła, słoniny i szmalcu — rolnictwo dąży jeżeli już nie do zupełnego zniszczenia przemysłu tłuszczów jadalnych, to conajmniej do uniemożliwienia jego rozwoju i ograniczenia produkcji do najwęższych granic. Pomimo usilnych naszych starań, popartych przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, nie udało się niestety obronić słusznych postulatów przemysłu przetwórczo-tłuszczowego.

Taryfowo zróżniczkowane zostały według przeznaczenia tłuszcze i oleje egzotyczne — na cele produkcji artykułów technicznych i jadalnych. Stawki celne na tłuszcze roślinne

i stałe przy 15°C, do celów technicznych, podwyższono ze zł. 6.50 do zł. 10.— i do celów jadalnych ze zł. 6.50 do zł. 25.—; na tłuszcze utwardzone do celów jadalnych ze zł. 1.50 do zł. 50; na wszelkie oleje ciekłe ze zł. 6.50 do zł. 15.—. Podwyższono również cło na siemię lniane ze zł. 1.30 do zł. 5. Równocześnie wprowadzono zasadę skazania wszelkich tłuszczów, przeznaczonych do celów technicznych. Zarządzenia powyższe, łącznie z trudnościami natury ogólnej, niebywale zaostrzyły kryzys w całym przemyśle przetwórczo-tłuszczowym, zaś w dziale produkcji tłuszczów i olejów jadalnych zachwiały podstawami słabszych finansowo i organizacyjnie przedsiębiorstw.

Przywóz surowca tłuszczowego na potrzeby przemysłu przetwórczo-tłuszczowego wykazuje w roku sprawozdawczym w porównaniu z ubiegłym znaczny spadek:

Wyszczególnienie	1930		1931	
	Ilość w tonnach	Wartość w 1000 zł.	Ilość w tonnach	Wartość w 1000 zł.
Łoje zwierzęce nieprzerobione	2.220	3.070	4.559	4.009
Łoje zwierzęce przerobione	11.645	17.199	5.997	6.466
Tran rybi	2.062	2.763	1.874	1.928
Razem tłuszczów zwierzęcych .	15 927	23.035	12.430	15 403
Olej palmowy i kokosowy	23.956	32.252	19.799	19.924
Olej soya i sezamowy .	13.594	16.794	10.393	9.288
Oleje roślinne oddzielnie niewymienione .	4.071	6.621	4.203	5.010
Olej bawełniany . . .	391	369	180	101
Oliwa skazona . . .	189	326	173	258
Olej lniany	63	120	64	81
Razem tłuszczów roślinnych . .	42.264	56.482	34.812	34.662

Spadek przywozu tłuszczów zwierzęcych wynosi ilościowo 22%, wartościowo 33%; tłuszczów i olejów roślinnych — ilościowo 18%, wartościowo 39%.

Warunki pracy olejarni w roku sprawozdawczym były utrudnione z powodu bardzo znacznego spadku zapotrzebowania olejów technicznych. Wprawdzie wszystkie olejarnie były w roku ubiegłym zatrudnione, jednak brak pewności i konieczność kilkakrotnej w ciągu roku zmiany programu produkcji, sil-

na konkurencja, sprzedaż olejów w wielu wypadkach poniżej cen kalkulacyjnych, trudności w zbycie makuchów i inne okoliczności złożyły się na wybitnie niesprzyjające warunki pracy olejarstwa, które ponadto poniosło olbrzymie straty z powodu gwałtownego spadku cen.

W sierpniu przemysł olejarski nawiązał bliższy kontakt z rafinerjami, co umożliwiło zatrudnienie kilku olejarni produkcją oleju rzepakowego. Do końca roku przerobiono dla rafinerij przeszło 10.000 tonn rzepaku.

Bilans obrotu nasionami oleistymi wykazuje następujące ilości:

Pozycja	1930		1931	
	w tonnach	w 1000 zł.	w tonnach	w 1000 zł.
Przywóz	23.859	13.358	25.602	9.158
Wywóz	13.264	9.134	15.569	8.416
	10.595	4.224	10.033	742

Przywieziono, między innemi, 12.400 tonn siemienia lnianego (przywóz w miesiącach zimowych) i ok. 9.000 tonn słonecznika z Rumunii.

Cła wywozowe na makuchy — zostały w roku sprawozdawczym ostatecznie uchylone.

Przemysł rafineryjny wykazuje bardzo znaczny spadek produkcji, a co gorzej — załamanie podstaw kalkulacyjnych w związku z zarządzeniami celnymi, ogólnym spadkiem konsumpcji i niezdrową konkurencją. Poza istniejącymi już rafinerjami, których zatrudnienie nie przekraczało w roku sprawozdawczym 28% ich zdolności produkcyjnej, powstały 2 nowe rafinerje, zaostarzając w dużym stopniu już i tak silną konkurencję wzajemną. Wprawdzie między dawnymi rafinerjami istnieje porozumienie, jednak tylko w zakresie olejów jadalnych. W roku sprawozdawczym rafinerje przystąpiły do przerobu krajowego oleju rzepakowego, dążąc świadomie do możliwego ograniczenia przywozu ciekłych olejów zagranicznych. Dążeniem naszym było skoordynowanie współpracy z rolnictwem i uwzględnienie konieczności gospodarczych, nakazujących wyzyskiwanie wszelkich dostępnych krajowych surowców. Dlatego też przemysł przetwórczo-tłuszczowy podjął samorzutnie tę akcję, pomimo niewątpliwych strat z nią związanych

(olej rzepakowy kalkulował się stale o 20 — 26 złotych na tonnie drożej, aniżeli olej soya). Przemysł rafineryjny zamierza w następnej kampanji nasiennej — w ściślejszem jeszcze niż dotychczas porozumieniu z przemysłem olejarskim — akcję tę przeprowadzić na szerszą skalę i nie wątpi, że rolnictwo we własnym interesie zdoła w międzyczasie przygotować się organizacyjnie.

Łączny spadek produkcji przemysłu rafineryjnego w porównaniu z r. 1930 wynosi 25%.

Ogólne zmniejszenie konsumpcji tłuszczowej, dalsze zbliżenie cen tłuszczów naturalnych i fabrycznych, uporczywe i agresywne zwalczanie przemysłu tłuszczów jadalnych przez sfery rolnicze powoduje, że od trzech już lat ten dział przemysłu tłuszczowego stopniowo zanika. Ceny tłuszczów jadalnych fabrycznych przez cały bodaj okres sprawozdawczy utrzymywały się na poziomie cen masła, w poszczególnych miesiącach nawet je przewyższając. W tych warunkach przeciętny konsument zawsze dawał pierwszeństwo tłuszczom naturalnym. Tłuszcze fabryczne znajdowały nabywców wśród ludności żydowskiej, jako tłuszcze koszerne, które stanowiły w roku sprawozdawczym około 80% ogólnej wytwórczości. Dalszą przyczyną niesłychanie ciężkiej sytuacji były ostatnie regulacje stawek celnych, które podważyły u podstaw kalkulację przerobu. Czterokrotnie wyższe niż doniedawna cło na olej kokosowy (6.50 i 25 zł.) i 35-krotnie wyższe na tłuszcze utwardzone (1.50 i 50 zł.) spowodowały niepomiarą zwyczaję cen gotowych produktów; artykuł przeto, w normalnych warunkach dostępny dla najuboższej ludności, obecnie używany jest tylko przez tych, którzy dla pewnych względów innych tłuszczów jadalnych nie konsumują.

Ogólny spadek produkcji tej gałęzi przemysłowej, w porównaniu z r. 1930, wynosi łącznie dalsze 30%: margaryna ok. 40% i 100%-owe tłuszcze ok. 30%, natomiast produkcja tłuszczów przeznaczonych do dalszego przerobu w przemyśle spożywczym (czekoladowym, cukierniczym i t. p.) utrzymała się na dotychczasowym poziomie.

Nie bez znaczenia dla spadku obrotu temi tłuszczami było również zaostrenie warunków sprzedaży. Upadek kupiectwa i liczne niewypłacalności zmusiły przemysł do bardzo

znacznego ograniczenia kredytów lub wprowadzenia sprzedaży gotówkowej.

Wielokrotnie podkreślaliśmy konieczność utrzymania produkcji tłuszczów fabrycznych choćby na minimalnym poziomie przeciętnej ostatnich trzech lat. Przy poprawie koniunktury, wzmożeniu eksportu produktów hodowlanych i masła — fabrykacja sztucznych tłuszczów jadalnych niewątpliwie zajmie w ogólnej strukturze gospodarczej naszego kraju właściwe miejsce, jako przemysł przetwórczy, dostosowany do zużytkowania i przerobu wszelkich tłuszczów surowych na produkty wysokowartościowe, znajdujące chętnych nabywców wśród najszerzych warstw konsumentów.

W przemyśle mydlarskim obserwujemy znaczny spadek wytwórczości, wynoszący łącznie około 20% w porównaniu z r. 1930.

Ogólna produkcja artykułów do prania (mydła i proszki) oceniana jest na ok. 41.000 tonn. Zużycie więc środków piorących na głowę mieszkańca wynosi w roku sprawozdawczym zaledwie 1,3 kg rocznie.

Niezwykle dokuczliwą konkurencję dla produkcji krajowej wysokowartościowych proszków do prania stanowił zagraniczny produkt, sprowadzany z Niemiec i Szwajcarii w nadmiernej ilości 1.666 tonn wartości 4.245.000 zł.

W przemyśle mydlarskim zanotować możemy znaczne postępy organizacyjne. Powstają regionalne związki fabrykantów mydła, mające na celu przede wszystkim normowanie cen i warunków płatności, eliminowanie nielojalnej konkurencji wytwórców, obronę wiarygodności, standaryzację produktów i t. d. Związki regionalne wyłaniają z siebie Centralną Organizację Przemysłu Mydlarskiego, reprezentującą cały ten przemysł.

Wytwórczość gliceryny w roku sprawozdawczym wynosiła ok. 1.400 tonn; spadek w porównaniu z r. 1930 wyniósł ok. 12%. Eksport zmalał do 140 tonn.

Pozostałe gałęzie przemysłu tłuszczowego, których produkcja uzależniona jest od zapotrzebowania innych przemysłów — włókienniczego, maszynowego, poligraficznego, budowlanego — znajdowały się w nader ciężkim położeniu.

Rok sprawozdawczy był więc dla całego przemysłu przetwórczo-tłuszczowego bardzo

niepomyślny. Wszystkie bodaj przedsiębiorstwa wykazują poważne straty, mimo że czynione były poważne wysiłki organizacyjne, zmierzające do potanienia produkcji przez jej skoncentrowanie, unormowanie handlu, ujednolinitanie warunków płatności i t. p. Napotymano jednak na poważne trudności ze strony nowopowstających małych wytwórni, dezorganizujących rynek zarówno pod względem gatunku towaru, jak cen i warunków płatności.

Przemysł kostno-kle- jowy.

Kryzys, trwający nadal w przemyśle i zaostrozony światowem przesileniem finansowem, odbił się również ujemnie na tej gałęzi przemysłu chemicznego. Produkcja, dostosowując się automatycznie do stopniowego lecz stałego spadku spożycia i coraz cięższych utrudnień eksportowych, uległa w roku ubiegłym dalszemu ograniczeniu.

Zniżka cen surowca i stabilizacja płac robotniczych stworzyły wprawdzie pozornie pomyślne warunki produkcji, wszakże względy finansowe i zmniejszające się spożycie nie pozwalały na wykorzystanie tych warunków.

Zakup kości został ograniczony do potrzeb bieżących i spadł w porównaniu z rokiem poprzedzającym o 38%.

Produkcja kleju kostnego wszystkich fabryk polskich spadła w porównaniu z rokiem poprzedzającym o 42%, zaś sprzedaż ogólna zmniejszyła się o 33% (w tem sam eksport wynosił tylko 27% eksportu z roku poprzedniego).

Na ograniczenie produkcji wpłynęły w znacznym stopniu pozostałe z czasów wolnego przywozu zapasy kleju rosyjskiego, których resztki w dalszym ciągu ciążyą na produkcji krajowej.

Ceny łoju kostnego i mąki kostnej kształtowały się w dalszym ciągu zniżkowo, jednak tendencja przemysłu do upłynnienia kapitału powodowała dążenie do wyprzedaży, dzięki czemu zapasy mąki kostnej pod koniec roku były bardzo nieznaczne. Ponieważ analogiczne zjawisko występowało również w innych krajach Europy, przeto popyt na mąkę kostną wskutek wyczerpania zapasów ponownie się ożywił.

Farby i lakiery. Produkcja lakierów i farb tartych zmalała w stosunku do r. 1930 o ca. 20% i wyniosła około 4.000 tonn.

W zakresie zbytu rok ubiegły charakteryzował się nie tylko zmniejszeniem obrotów, lecz przyniósł ogólną tendencję żądania daleko idących rabatów, tańszych gatunków lakierów i przeciąganie terminu zapłaty, co osłabiło fabryki lakierów i pozbawiło je w znacznej mierze zysków.

Zapoczątkowana w ubiegłym roku akcja propagandowa (plakatowanie), mająca na celu zwiększenie zbytu lakierów i farb, nie przyniosła widocznych rezultatów, podobnie zresztą jak analogiczna akcja, przeprowadzona na znacznie większą skalę zagranicą. Natomiast zastosowanie nalepki propagandowej na wszelkich wyrobach fabryk farb i lakierów okazało się bardzo celowe. Pozwala bowiem ono na odróżnienie lakierów krajowych od towaru zagranicznego i umożliwi, przy dalszym uświadomieniu konsumentów, wyrugowanie zbędnego w tej dziedzinie importu. Nalepka powyższa została zgłoszona do ochrony prawnej, jako znak towarowy zrzeszonych fabryk.

Organizacja przemysłu lakierów posunęła się w roku sprawozdawczym o krok naprzód; istniejąca przy Związku Przemysłu Chemicznego Sekcja Farb i Lakierów przekształciła się w samodzielny „Związek Fabryk Farb i Lakierów w Polsce”, który obejmuje również gdańskie fabryki lakierów, i który nadal jest członkiem Związku Przemysłu Chemicznego.

Ponadto fabryki farb i lakierów związane są konwencją. Na podstawie dotychczasowych rezultatów można stwierdzić, że konwencja w swej obecnej formie okazała się pożyteczna i celowa. Pozostawia bowiem poszczególnym wytwórcom swobodę produkcji i pozwala na konkurencję, utrzymaną jednak w pewnych granicach.

Przemysł perfumeryjno-kosmetyczny. W związku z pogłębiającym się kryzysem gospodarczym obroty przemysłu perfumeryjnego za rok 1931 zmniejszyły się o 25%, w niektórych przedsiębiorstwach nawet o 50% w stosunku do roku poprzedniego.

Rygorystyczne przepisy skazania spirytusu, podwyżki celne na surowce mydlarskie, wreszcie liberalna polityka, stosowana do przywozu zagranicznych artykułów perfumeryjno-kosmetycznych — przyczyniły się w du-

żej mierze do pogorszenia sytuacji w tej dziedzinie przemysłu.

Produkcja perfumeryjno-kosmetyczna wyniosła w r. 1931 (w okrągłych liczbach):

	Kilogramy	Wartość w złotych
Kosmetyków	ok. 150.000	2.400.000
Wód spirytusowych	350.000	4.500.000
Środków do zębów	150.000	2.400.000
Mydeł toaletowych	2.000.000	8.000.000

Niewypłacalność kupiectwa i zastraszający wzrost złośliwych bankructw zmusił przemysłowców perfumeryjnych do wspólnego wystąpienia przeciwko niesolidnym odbiorcom w celu obrony swych wierzytelności.

W dobie wybitnego protekcyjizmu celnego nader pocieszającym objawem jest wzrost wywozu artykułów perfumeryjno-kosmetycznych z 6.000 kg w r. 1930 do 12.000 kg w r. 1931, co jest dowodem, iż poczyniono w tym kierunku wybitniejsze wysiłki.

Przemysł gumowy. Przemysł gumowy, podobnie jak wszystkie inne gałęzie przemysłu, uginą się pod ciężarem ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego; liczba zatrudnionych robotników w tym przemyśle spadła z 13 — 14.000 w r. 1930 do 6 — 7.000 ludzi w r. 1931. Rzecz prosta, że produkcja również zmniejszyła się znacznie. Konjunktura w roku sprawozdawczym nie dopisała zarówno w kraju, jak zagranicą, wskutek czego ceny na wyroby gumowe uległy znacznej niżce nie tylko w Polsce, lecz w całej Europie.

Obrót na rynku wewnętrznym zmalał bardzo znacznie: w roku sprawozdawczym wynosił około zł. 17 — 18.000.000, podczas gdy w r. 1930 — około 55.000.000 zł.

W przemyśle gumowym kryzys gospodarczy dotknął najsilniej fabryki, wyrabiające obuwie gumowe. Fabryki te, posiadając wspólne biuro sprzedaży, zmuszone były znacznie obniżyć ceny obuwia gumowego, nie osiągnęły jednak nawet połowy obrotu 1930 r.

W pozostałych gałęziach przemysłu chemicznego sytuacja kształtowała się dość jednolicie — pod znakiem wzrastającej depresji konjunkturalnej, spadku produkcji i konsumpcji, wreszcie wzrastających zapasów magazynowych.

Bilans handlowy Bilans przywozu i wywozu przemysłu produktów chemicznych zo-chemicznego. brazowany jest w następującem zestawieniu:

Spadek przywozu o 130 milionów złotych, czyli o 41% w porównaniu do r. 1930, świadczy wymownie jak znacznie zmniejszyła się pojemność rynku wewnętrznego. W pewnych

Bilans przywozu i wywozu produktów chemicznych.

Wyszczególnienie	P r z y w ó z		W y w ó z	
	1930	1931	1930	1931
	w t y s i ą c a c h z ł o t y c h			
Przemysł nieorganiczny:				
Surowce	15.259	6.457	1.660	5.762
Półprodukty	267	226	1	—
Wyroby gotowe	59.326	21.795	38.072	25.684
	74.852	28.478	39.733	31.446
Przemysł tłuszczowy:				
Surowce	6.366	6.128	48	4
Półprodukty	73.854	41.180	89	167
Wyroby gotowe	8.735	7.450	596	360
	88.955	54.758	733	471
Przemysł suchej destylacji:				
Surowce	547	222	23	4
Półprodukty	1.866	477	7.544	9.210
Wyroby gotowe	8.046	4.191	6.845	2.904
	10.459	4.890	14.412	12.118
Przemysł syntetyczny:				
Surowce	541	486	107	453
Półprodukty	11.198	8.948	304	200
Wyroby gotowe	29.573	22.497	170	425
	41.312	31.931	581	1.078
Przemysły różne:				
Surowce	18.678	8.851	238	202
Półprodukty	5.470	4.119	32	25
Wyroby gotowe	74.173	51.087	34.571	20.879
	98.321	64.057	34.841	21.106
Razem	313.899	184.114	90.300	66.219
Procentowe zestawienie przywozu i wywozu				
Surowce	13%	12%	2%	9%
Półprodukty	30%	30%	9%	15%
Wyroby gotowe	57%	58%	89%	76%

wypadkach ograniczenia przywozu wywołane zostały wskutek zamknięcia granicy celnej. Np. przywóz saletry chilijskiej i wapniowej oraz skoncentrowanych soli potasowych ustał całkowicie, zmniejszając cyfry przywozu w porównaniu do r. 1930 o 36 milionów złotych.

Analizując cyfry przywozu, należy podkreślić jako zjawisko charakterystyczne, że import surowców i półproduktów spadł o 50%, więc w znacznie większym stosunku, niż wyrobów gotowych. Objaw ten, zaobserwowany już w roku poprzednim, wskazuje na trudności wytwórcze oraz na powściągliwość przemysłu produkowania na skład.

W zakresie wywozu również nastąpiło wydatne zmniejszenie o 24 miliony złotych, czyli o 27%. Pomimo wysiłków wywiezienia

nadmiaru produkcji zagranicę i rozszerzania ilości wywożonych artykułów — w ostatecznym wyniku wywóz skurczył się. Zakazy przywozu i podwyżki cel w poszczególnych krajach, ograniczenia dewizowe, załamanie kursu walut — hamująco wpływały na kształtowanie się wywozu, zmuszając częstokroć do wyrzeczenia się rynków już opracowanych. W niektórych pozycjach spadek cen na rynkach międzynarodowych wywołał zmniejszenie wartości naszego wywozu; np. w zakresie jedwabiu sztucznego wywieźliśmy o przeszło 100.000 kg więcej niż w r. 1930, natomiast wartość wywozu spadła blisko o 50%, czyli o ok. 7 milionów złotych. Podobna sytuacja ma również miejsce w innych artykułach: zmniejszenie się przeciętnej wartości eksportu

w porównaniu do r. 1930 występuje wyraźnie. Naogół charakter naszego wywozu chemicznego w r. 1931 zmienił się w porównaniu z r. 1930: spadł eksport masowych artykułów, natomiast udało się wprowadzić na rynki obce szereg nowych towarów chemicznych, które jednak reprezentują zbyt małe wartości, aby mogły skompensować spadek wywozu artykułów masowych.

Badając poszczególne pozycje, należy przede wszystkim wskazać spadek (o 44 miliony rocznie) przywozu nawozów sztucznych i surowców, służących do ich fabrykacji. Przywóz zagranicznych nawozów został w nieznacznej tylko części zastąpiony przez nawozy krajowego pochodzenia, gdyż niskie ceny zboża nie zachęcały do stosowania nawozów.

Wywóz nawozów sztucznych zmniejszył się o 6 milionów złotych i wyniósł 23,5 milionów złotych. Na uwypuklenie specjalne zasługuje wzrost eksportu soli potasowych i nawozów mieszanych, o łączną sumę 7,5 miliona złotych. Poprawa sytuacji wywozowej w tych dwóch pozycjach nie rekompensuje strat w zakresie wywozu siarczanu amonu i superfosfatu, który spadł z 24 milionów złotych w roku 1930 do 12,5 milionów złotych w r. 1931.

W zakresie przywozu i wywozu związków nieorganicznych nastąpiły nieznaczne tylko zmiany, wszędzie jednakże zaobserwować można skutki kryzysu.

W przemyśle tłuszczowym poważne zmniejszenie nastąpiło w zakresie półproduktów, które wykazują w przywozie spadek o ca. 23 miliony złotych.

W grupie produktów destylacji węgla i drzewa — import kalafonii i galipotu zmniejszył się o 3,4 milionów złotych. Wywóz benzolu surowego wzrósł z 3,6 na 5,8 milionów złotych, przy równoczesnym spadku wywozu benzolu oczyszczonego z 5,2 na 1,6 milionów złotych.

W przemyśle syntetycznym spadł przywóz półproduktów organicznych o 2 miliony złotych i barwników syntetycznych o 1,4 milionów złotych, w związku ze zmniejszonym zapotrzebowaniem w przemyśle włókienniczym. Zmniejszył się również przywóz ekstraktów garbarskich o 5 milionów złotych.

Pozycja wyrobów gumowych wykazuje bardzo poważne zmiany. Import kauczuku

spadł z 10,7 na 4,7 milionów złotych, co znamionuje wybitnie gwałtowny spadek wytwórczości. Przywóz wszelkich wyrobów gotowych przemysłu gumowego spadł z 29 na 17,5 milionów złotych, przyczem zmniejszenie dotyczy przeważnie opon i dętek samochodowych (zanik ruchu samochodowego). Wywóz kaloszy i obuwia gumowego zmniejszył się ilościowo o 17%, zaś wartościowo o 50% i wyniósł zaledwie 7,7 miliona złotych.

W dalszym ciągu spadł przywóz wyrobów farmaceutycznych o 15%, oraz farb i lakierów o 30%.

* *

Rok 1931 był jedenastym rokiem działalności Związku Przemysłu Chemicznego R. P. Coraz potężniejsza fala kryzysu, upadłości a nawet likwidacje przedsiębiorstw, wreszcie wstrzymywanie produkcji przez poszczególne fabryki: nie mogły pozostać bez wpływu na ilość członków Związku, których poczet na dzień 31 grudnia 1931 r. wyniósł 91 (w roku 1930 — 106 członków).

Dnia 18 kwietnia 1931 r. odbyło się ogólne zebranie Związku Przemysłu Chemicznego, o specjalnie uroczystym charakterze, z uwagi na przypadające wówczas 10-ciolecie Związku. Zebraniu przewodniczył p. Inż. Julian Dąbrowski, który w pięknym przemówieniu podkreślił specjalnie moment zaufania, jakim się cieszą wszystkie poczynania Związku wśród władz rządowych i społeczeństwa.

Po wysłuchaniu i zatwierdzeniu właściwych sprawozdań, zebrani wybrali ponownie ustępujących członków Zarządu, pp. Janusza Kirchmayera, Dr. Józefa Landaua, Inż. Włodzimierza Płużańskiego, Inż. Aleksandra Tupalskiego, Prof. Józefa Zawadzkiego. Do Komisji Rewizyjnej powołano ponownie pp. Inż. Czesława Knoffa, Dr. Stefana Otolskiego, Wacława Zbrockiego.

Zebrani wyrazili podziękowanie obecnej Dyrekcji Związku, jak również dawnemu członkowi Dyrekcji, p. Inż. W. Sommerowi, za energiczną działalność na polu polskiego przemysłu chemicznego.

Po zakończeniu formalnej części zebrania, wygłoszony został przez Dyrektora Związku referat, obrazujący 10-cioletnie poczynania Związku Przemysłu Chemicznego.

Zarząd Związku składał się w roku ubiegłym z 18 członków i odbył 11 posiedzeń. Ponadto, regularnie raz na tydzień (we wtorki) zbierało się Prezydium, celem rozważania bieżących prac i zagadnień związkowych.

Sekcje i komisje. Wzorem lat poprzednich—specjalne zagadnienia, dotyczące poszczególnych gałęzi przemysłu chemicznego, były rozważane na terenie sekcji fachowych. W roku sprawozdawczym działało 8 następujących sekcji: przetwórczo-smołowa — pod przewodnictwem p. Inż. Włodzimierza Płużańskiego, sekcja tłuszczowa — pod przewodnictwem p. Inż. Jana Podraszki, sekcja farmaceutyczna — pod przewodnictwem p. Dr. Stefana Otolskiego, sekcja perfumeryjna—pod przewodnictwem p. Dr. Gustawa Litteréra, sekcja nawozowa — pod przewodnictwem p. Inż. Zygmunta Platowskiego i sekcja terpentynowa — pod przewodnictwem p. Inż. Zygmunta Porowskiego. W roku sprawozdawczym powołana została do życia pod przewodnictwem p. Inż. Feliksa Wiślickiego sekcja sztucznego jedwabiu, jednocząca wszystkie 3 istniejące w Polsce fabryki sztucznego jedwabiu. Charakter sekcji miały też wchodzące w skład naszego Związku: Przemysł Superfosfatowy, Związek Zawodowy, Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych, oraz Związek Farb i Lakierów.

Przystąpienie do Związku pod koniec roku ubiegłego Centralnego Biura Sprzedaży Obuwia Gumowego, zrzeszającego odpowiednie jednostki produkcyjne, rozszerzyło ramy działalności naszej organizacji również na tę dziedzinę technologii, która dotychczas była reprezentowana w Związku tylko przez dwie fabryki.

Nader owocna i celowa działalność sekcji nakazuje popieranie i rozwijanie tej formy organizacyjnej.

Sprawy celne. W roku 1931 zakończone zostały ostatecznie prace sfer gospodarczych nad budową nowej taryfy celnej. Specjalna komisja, działająca na terenie Związku Izb Przemysłowo-Handlowych, zbadała szczegółowo wszystkie stawki projektu i sformułowała swą opinię. Komisja, w której naradach uczestniczył również przedstawiciel Związku Przemysłu Chemicznego, działała w składzie: po jednym przedstawicielu każdej Izby, oraz czterech prze-

wodniczących lub ich zastępców dawnych komisji gospodarczych do budowy nowej taryfy celnej. W ten sposób skonstruowana komisja wyrazić mogła obiektywny pogląd na zagadnienie nowej taryfy celnej, gdyż reprezentowała opinię zarówno producentów, jak konsumentów, zarówno przedstawicieli przemysłu, jak handlu i rolnictwa.

Dyskusja rozwijała się w atmosferze, sprzyjającej idei niezbędnej ochrony celnej. Należy stwierdzić, że przedstawiciele działów przemysłu, konsumującego wytwory innych gałęzi produkcji, naogół doceniali konieczność ochrony celnej w zakresie artykułów przemysłowych, stanowiących materiał wyjściowy lub pomocniczy dla innych dziedzin fabrykacji. Niekiedy wprowadzie powstawały spory co do wysokości stawek celnych (np. w zakresie półproduktów organicznych lub farb graficznych) jednak udawało się uzgodnić sprzeczne napozór stanowiska. Zazwyczaj porozumienie odbywało się w płaszczyźnie złożenia przez producenta deklaracji, że nie podwyższy cen wyrobów przemysłowych z chwilą podniesienia stawek celnych. Ponadto — celową okazała się stosowana chętnie przez Komisję Międzyizbową metoda wprowadzania do taryfy odpowiednich uwag, zezwalających na ulgowe cenie pewnych towarów za specjalnymi zezwoleniami Ministerstwa Skarbu. Osiąga się w ten sposób korzyść obustronną — zarówno dla producenta, jak konsumenta. Wytwórca bowiem jest zabezpieczony przed zalewem towaru obcego i skutecznie walczyć może z dumpingiem; spożywcza zaś rozporządza skuteczną bronią przeciwko nadmiernemu wyzyskaniu przez producenta sprzyjających warunków celnych, gdyż w wypadku nieusprawiedliwionej zwyżki cen w każdej chwili zwrócić się może do Ministerstwa Skarbu o zastosowanie niższej stawki celnej.

W porównaniu z projektem Ministerstwa Przemysłu i Handlu, przyjęte przez Komisję Międzyizbową wnioski charakteryzują się naogół wyższą ochroną celną. Tendencja protekcjonizmu jest najzupełniej zrozumiała, jeśli zważyć że prace nad budową nowej taryfy celnej zakończone zostały w Komisji Chemicznej już przeszło 3 lata temu. Szczegółowe badania zagadnień chemicznych w powyższym zakresie przeprowadzone były w ciągu r. 1927

i 1928. Zarówno instrukcje rządowe, jak tendencje ówczesnej polityki gospodarczej wskazywały, że w zakresie wyrobów gotowych ochrona celna nie powinna przekraczać 20—30% ad valorem, zaś odstępstwa od tej zasady mogły być stosowane tylko wyjątkowo, gdy chodziło o sprawy szczególnej doniosłości.

To też złożony w Min. Przemysłu i Handlu projekt nowej taryfy celnej stanowił w dziale chemicznym wyraz tendencji bardzo umiarkowanej ochrony celnej i nie był pozbawiony wówczas — w epoce sugestyj genewskich — głębszej racji bytu.

Jednak od owego czasu zaszły głębokie przemiany, które kazały zrewidować podstawę, na jakiej opierano budowę nowej taryfy celnej. Cały świat poszedł w kierunku wybitnego protekcyjnizmu celnego. Anglja, Francja, Włochy, Czechosłowacja i inne kraje podniosły wydatnie stawki celne. Do codziennych spotykanych zjawisk należy ochrona celna, wynosząca 100 procent ad valorem. Zrozumiano bowiem, że w okresie ogólnej nadprodukcji przemysłowej, dumpingowej akcji eksportowej, premjowania wywozu przez liczne kraje — ostatecznie zbankrutowała polityka rzekomej ochrony konsumenta, bo na jej miejsce wejść musi zasada konieczności ochrony produkcji. Szczególnie teraz, gdy na rynki świata wtargnął nowy groźny konkurent, Rosja Sowiecka, zagadnienie wprowadzenia dostatecznie wysokiej ochrony celnej staje się palącym zagadnieniem dnia dzisiejszego. Jeżeli kraje zachodnie, po gruntownym rozważeniu wszystkich okoliczności, zdecydowały się na znaczne podwyższenie ochrony celnej, to tem więcej kraj nasz musi iść po tej linii.

Tendencje powyższe znalazły wyraz w pracach nad budową nowej taryfy, ponadto zaś ich oddźwiękiem w roku sprawozdawczym był długi szereg doraźnych posunięć, które w ostatecznym rezultacie wpłynęły na podniesienie ochrony celnej naszego przemysłu. W formie rozporządzeń Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa, podwyższono w roku 1931 stawki celne na następujące artykuły chemiczne: glazurę, wodę utlenioną, siarczan amonowy, saletrę chilijską, azotan sodowy oczyszczony, saletrę wapniową, saletrę potasową, azotniak, chromiany i dwuchromiany, sodę amonjakalną, kwas siarkowy, siarkawy i oleum, kwas mrówkowy, kwas winowy i cy-

trynowy, chlor ciekły, fosgen, chlorobenzol, wata i odpadki jedwabiu sztucznego, płyty fotograficzne.

Ponadto, zasadniczym zmianom konstrukcyjnym poddane zostały stawki celne na artykuły tłuszczowe. Zagadnienie to omawiamy wyżej w rozdziale „Przemysł tłuszczowy” niniejszego sprawozdania.

Należy jednak stwierdzić, że nie wszystkie postulaty celne przemysłu chemicznego zostały w roku ubiegłym uwzględnione. Stawki celne na farby graficzne, farby chromowe, kwas salicylowy i jego pochodne oraz inne artykuły chemiczne — nie były podwyższone, choć istnieje niewątpliwa konieczność doprowadzenia poziomu ochrony celnej w tych również działach do znaczniejszej wysokości.

Rok ubiegły przyniósł Polsce nowe **Sprawy traktatowe.** traktaty handlowe ze Stanami Zjednoczonymi A. P. oraz z Turcją; ratyfikacja szeregu poprzednio zawartych umów uporządkowała pod względem prawnym nasze stosunki handlowe z zagranicą.

Podpisany w dn. 15 czerwca 1931 r. ze Stanami Zjednoczonymi traktat przyjaźni, handlowy oraz praw konsularnych oparty jest na typie traktatu, opracowanego po wojnie przez Senat Stanów Zjednoczonych, a mającego służyć jako wzór w rokowaniach z innymi państwami. Traktat nie zawiera specjalnych zniżek celnych; przeciwnie — podkreśla zupełną autonomję w dziedzinie ustawodawstwa celnego. W zakresie ceł obowiązuje nieograniczona klauzula największego uprzywilejowania (która zresztą działa w stosunkach polsko-amerykańskich już od 1925 r., na podstawie prowizorycznego układu handlowego). W dziedzinie obrotów handlowych, specjalnie — wywozu polskiego do Stanów Zjednoczonych, traktat nie wnosi żadnych nowych ułatwień poza faktem, że stworzono ogólną podstawę normalnego rozwoju stosunków gospodarczych.

W dniu 29 sierpnia 1931 r. podpisano polsko-turecką konwencję handlową i nawigacyjną. Skończył się więc blisko dwuletni stan bezumowny w polsko-tureckich stosunkach gospodarczych. Należy przypomnieć, że konwencję handlową, zawartą z Polską w lipcu 1923, wymówiła Turcja od 3 października 1929 r.

Nowa umowa handlowa jest oparta na klauzuli największego uprzywilejowania i jest umową taryfową, zawierającą zniżki celne dla obydwu stron. Żadna zniżka nie dotyczy artykułów chemicznych. Zniżki ustalono w formie procentowej, przyczem na wypadek podwyżki celnej — poprzedni niższy poziom ceł ma jeszcze obowiązywać w ciągu 6 do 9 miesięcy.

Z punktu widzenia interesów przedsiębiorstw chemicznych, najistotniejsze znaczenie posiada umowa w zakresie wywozu obuwia gumowego do Turcji.

Zostały ratyfikowane i weszły w życie umowy handlowe: z Chinami, Egiptem, Estonią, Grecją, Hiszpanią, Łotwą i Portugalją. Ponadto — został ratyfikowany długi szereg umów specjalnych i protokółów dodatkowych z licznymi państwami.

Nowa umowa polsko-francuska z dn. 24 kwietnia 1929 r. bezskutecznie oczekiwała na ratyfikację przez Francję. Wprawdzie — niektóre postanowienia nowej umowy (jak np. przyznanie przez Francję stawek taryfy minimalnej dla wszystkich produktów polskich) obowiązują już od 15 października 1929 r., jednak żywotne interesy Polski, również naszego przemysłu chemicznego, nakazują nalegać na rychłe osiągnięcie ratyfikacji.

Umowa gospodarcza z Rzeszą Niemiecką z dn. 17 marca 1930 r. nie została przez Niemcy ratyfikowana. Stan beztraktatowy, naogół niepożądany dla uregulowania naszej wymiany międzynarodowej, ma w tym wypadku bardzo poważne strony dodatnie. Skutki wejścia w życie umowy polsko-niemieckiej mogłyby być nieoczekiwane, tembardziej że wszelkie obliczenia przy zawieraniu traktatu zostały podważone późniejszymi niemieckimi podwyżkami ceł od produktów rolnych i hodowlanych. Można dodać, że układ w sprawie handlu drzewem ekspirował w grudniu 1930 roku, zaś porozumienie w sprawie wspólnego eksportu żyta — w lipcu 1931 r. Obie te umowy nie zostały przedłużone wskutek braku zgody Niemiec.

Należy stwierdzić, że powszechny kryzys gospodarczy skłonił większość krajów europejskich do wejścia na drogę protekcjonizmu. W niektórych krajach uprzemysłowionych ujawnił się w ostrych formach protekcjonizm agrarny. Wszelkie próby międzynarodowej akcji na rzecz liberalizmu celnego zawiodły

na całej linii. Klauzula największego uprzywilejowania celnego, która dawniej była powszechnie stosowaną podstawą traktatów handlowych, uległa wydatnemu podważeniu, wskutek szeregu układów preferencyjnych, koncepcyj unij celnych i t. p.

Sprawy eksportowe. Związek nasz nadal poświęcał wiele uwagi sprawom eksportowym, zaś Sekcja Eksportowa rozwijała ożywioną działalność, zmierzającą ku ułatwianiu przedsiębiorstwom chemicznym transakcyj eksportowych.

W związku ze zmieniającem się nastawieniem przemysłu, współpraca Sekcji z eksporterami była konieczna, tembardziej że sytuacja na rynkach światowych skomplikowała się specjalnie w r. 1931 i wymagała przewyższenia rozmaitych piętrzących się stale trudności. Wiele krajów dążyło do ograniczenia przywozu drogą rozmaitych zarządzeń, jak zakazy przywozu, podwyższenia ceł, reglamentacja celna i t. d. Drogą tą poszła Austria, Włochy, Czechosłowacja, Anglja, Estonia, Francja i Holandia, stosując rozmaite restrykcje przywozowe, wskutek czego wywóz licznych artykułów chemicznych został uniemożliwiony całkowicie, albo też wydatnie ograniczony. Deprymującą rolę odegrały też utrudnienia dewizowe i załamanie kursu walut w niektórych krajach. Wywóz w tych warunkach był nader utrudniony. Polski przemysł chemiczny, nie posiadając jeszcze tradycji eksportowych i dostatecznej rutyny, tem silniej odczuł skutki tych zjawisk i pomimo wyteżonych wysiłków nie potrafił przeciwdziałać skurczeniu się wywozu.

Na podobnem tle działalność Sekcji musiała siłą rzeczy wzrosnąć wydatnie.

Przedewszystkiem podkreślić trzeba doniosłość prac traktatowych. Szereg krajów zawarł między sobą preferencyjne traktaty handlowe, przyznając poszczególnym kontrahentom wyłączne przywileje celne. Badanie skutków tych umów i znalezienie sposobów przeciwdziałania stanowiły przedmiot rozważań Sekcji. Rewizja traktatów handlowych z Austrią i Czechosłowacją oraz projekt zawarcia umowy z Brazylią spowodowały opracowanie materiałow, ilustrujących zainteresowania polskiego przemysłu chemicznego na tych rynkach. Z uwagi na skomplikowane stosunki w zakresie wymiany międzynarodowej,

trzeba było specjalnie starannie przygotowywać się w tym zakresie, aby dostarczyć delegatom polskim do rokowań jaknajbardziej wyczerpujących informacji.

Stałe badania zmian stawek celnych w poszczególnych państwach oraz niezwłoczne komunikowanie ich zainteresowanym przedsiębiorstwom stanowiło również jeden z poważnych odcinków prac Sekcji. Dzięki temu przedsiębiorstwa mogły dostosowywać swą politykę eksportową do zmieniających się koniunktur.

W licznych wypadkach zachodziła konieczność przeprowadzania obrony uprawnień przemysłu na rynkach obcych w okresach, gdy poszczególne państwa wprowadzały utrudnienia, sprzeczne niejednokrotnie z brzmieniem obowiązujących umów handlowych.

Rozwój wywozu zmusił Sekcję do energicznej akcji w kierunku utworzenia nowych eksportowych taryf kolejowych, których zadaniem byłoby ułatwienie ekspansji polskich artykułów. W rezultacie uzyskano 17 nowych taryf eksportowych.

Najpoważniejszym bodaj zagadnieniem w zakresie działalności Sekcji Eksportowej była sprawa badania nowych rynków zbytu. Przedewszystkiem trzeba było badać możliwości umieszczenia takich artykułów, których eksport został zaniechany do pewnych krajów, wskutek posunięć celnych. Z drugiej strony należało badać możliwości wywozu licznych artykułów, dotąd jeszcze nie eksportowanych.

Pomimo skurczenia wywozu i nader ujemnej sytuacji na wielu rynkach, polski przemysł chemiczny uczynił nader poważne postępy w zakresie eksportu. Technika wywozowa ulega stałemu polepszaniu; opanowywane są stopniowo nowe rynki zbytu, nawet najodleglejsze, wywóz staje się bardziej kwalifikowany i systematyczny. Niektóre przedsiębiorstwa po dokonaniu próbnych wysyłek przekonały się, że towar nie jest dostatecznie konkurencyjny i dostosowany do wymagań międzynarodowych, to też zmuszone były przeprowadzić modernizację i poczynić pewne niewielkie inwestycje, celem polepszenia jakości towarów lub zmniejszenia kosztów produkcji. Rozpoczęto wywozić cały szereg artykułów, co do których doniedawna istniały utrwalone poglądy o zupełnej niemożności konkurowania

z innymi eksporterami. Dla przykładu zacytować można, że zaczęto wywozić z powodzeniem polskie sole potasowe; polskie artykuły farmaceutyczne zdobywają powoli rozgłos, przewyższając w wielu wypadkach specyfiki francuskie i niemieckie o wyrobionej marce; wyroby azbestowe pojawiają się w odległych krajach; cerata polska zdobywa uznanie na wielu rynkach, dzięki wysokiej jakości towaru. Jednocześnie przemysł polski zaczyna wchodzić na najdalsze nawet rynki wskutek polepszenia techniki eksportowej; biel cynkowa, karbid, nawozy sztuczne, klej, jedwab sztuczny, materiały wybuchowe i inne artykuły rozszerzają stale zasięg zbytu. Kryzys gospodarczy jakgdyby wydobył z ukrycia zdolności potencjalne, wzmógł energję eksportera i zmusił go do sprężystej akcji, wskutek czego charakter i kierunki wywozu produktów chemicznych uległy daleko idącym dodatnim przeobrażeniom.

Sekcja Eksportowa współdziałała w rozwoju tych tendencji, wskazywała wszelkie wady eksportu, dążąc do ominięcia pośrednictwa obcego, wreszcie projektowała kierunki eksportu. Ostatnio Sekcja Eksportowa rozpoczęła badania rynków bardziej odległych, wychodząc z założenia że trudności spotykane przy wywozie na rynki europejskie posiadają charakter trwały, z uwagi na tendencje wyraźnie protekcyjne krajów europejskich; należy więc zwrócić uwagę na takie rynki, jak Afryka, Bliski i Daleki Wschód, Ameryka Południowa, Indje i t. d., które odznaczają się większą chłonnością i gdzie konkurencja nie przybrała jeszcze tak ostrych form jak w Europie, gdzie wreszcie protekcjonizm celny posiada cechy stosunkowo łagodniejsze.

Działalność Sekcji była w znacznej mierze ułatwiona dzięki wydatnej pomocy ze strony Państwowego Instytutu Eksportowego, który w sposób fachowy i racjonalny współpracował z Sekcją, udzielając jej swego poparcia we wszystkich dziedzinach. Należy obiektywnie stwierdzić, że bez współpracy Instytutu — Sekcja Eksportowa nie mogłaby nawet w części wykonywać powierzonych jej zadań.

Nader doniosłą rolę w rozwoju wywozu posiadały zwroty ceł. Wywóz artykułów korzystających z tego typu pomocy przedstawiał się następująco:

Wyszczególnienie	1 9 3 0		1 9 3 1	
	kg	zł.	kg	zł.
Cerata	36.981	208.395	37.034	193.009
Biel cynkowa	2.077.540	2.382.227	3.074.174	2.846.439
Ług potasowy, żelazocyjanki sodu i potasu, błękity	753.467	1.369.910	169.607	180.125
Materiały wybuchowe i zapalcze	65.268	268.577	131.063	435.165
Chloran potasu	160.679	139.379	187.702	175.631
Jedwab sztuczny	940.391	14.616.678	1.013.101	7.992.773
Litopon	116.052	83.078	124.238	68.520
Razem	4.150.378	19.068.244	4.736.919	11.891.662
Sole potasowe	—	—	7.505.000	446.082
	4.150.378	19.068.244	12.241.919	12.337.744

Aczkolwiek wartość wywozu zmniejszyła się w porównaniu z r. 1930 o ok. 7 milionów złotych, to jednak ilościowo obserwujemy nieznaczne zwiększenie o ok. 600.000 kg.

Zaznaczyć trzeba, że Rząd zaniechał premjowania transakcyj pionierskich z uwagi na brak odpowiednich funduszów; wywóz nowych artykułów musiał odbywać się bez żadnej pomocy finansowej ze strony Państwa. To też niektóre artykuły nie mogły być eksportowane, z uwagi na zbyt wielkie straty przy początkowych transakcjach.

Sprawy kolejowe. W zakresie taryf kolejowych prace Związku prowadzone były w roku 1931 specjalnie intensywnie. Kryzys ekonomiczny i związany z nim spadek cen zmuszał do zrewidowania szeregu taryf, celem dostosowania ich do zmienionych warunków. Poza tem należało usunąć z taryf, od niedawna obowiązujących, pewne rażące niedokładności.

W zakresie taryf wewnętrznych trzeba było dokonać szeregu posunięć, decydujących o istnieniu i rozwoju poszczególnych działów przemysłu chemicznego. Taryfy na farby, terpentynę, smołę drzewną, prochy, superfosfaty i niektóre inne nawozy — zostały zrewidowane od podstaw, gdyż okazały się nieodpowiednie w obecnych warunkach. Poza tem trzeba było obniżyć szereg innych taryf, np. na krew suszoną, kości odtłuszczone, kwas siarkowy, chlorek potasu, benzol, dekstrynę, wyroby azbestowe, niektóre materiały wybuchowe, makuchy i t. d. Zrealizowanie tych zmian nasuwało nader poważne trudności,

gdyż Min. Komunikacji wobec skurczenia obrotów na kolejach i wynikających stąd strat nader niechętnie udzielało jakichkolwiek zniżek. To też poważną konkurencję dla przewozów kolejowych stanowiły transporty samochodami ciężarowymi, które w promieniu ponad 100 km od siedziby wytwarzającego przedsiębiorstwa potrafią z łatwością dotrzeć do najdrobniejszych nawet środowisk, zaopatrując kupca w towar wprost z fabryki. Ten środek komunikacyjny używany był przede wszystkim w zastosowaniu do towarów, stanowiących przedmiot bezpośredniej konsumpcji, jak przetwory farmaceutyczne, sztuczne tłuszcze jadalne, mydła i t. d. i okazał się bardzo skuteczny w rozszerzaniu wewnętrznego rynku zbytu.

Znacznie łatwiej udawało się uzyskiwać nowe taryfy eksportowe, gdyż wnioski w tej dziedzinie zgodne były z ogólną polityką taryfową Min. Komunikacji, które tą drogą starało się przyciągnąć nowe transporty, idące na większych przestrzeniach. Uzyskano taryfy eksportowe dla szeregu artykułów, jak np. cerata, farby, siarczan żelaza, chlor ciekły, materiały wybuchowe, nawozy sztuczne, chlorek wapna, wyroby azbestowe, bisulfat, terpentyna, smoła drzewna, śrut kostny, salmjak, węglan amonu i t. d. W zakresie wywozu Związek nasz współpracował z Min. Komunikacji, celem wprowadzenia ułatwień w obrocie zagranicznymi materiałami wybuchowymi, które wskutek postanowień, zawartych w umowach międzynarodowych, narażone były na liczne utrudnienia i formalno-

ści, uniemożliwiające częstokroć transakcje eksportowe. W rezultacie tych zabiegów zawarte zostały indywidualne umowy z kolejami innych krajów — regulujące to zagadnienie.

Niewielkie stosunkowo zmiany dokonane zostały w taryfach importowych, mianowicie uzyskano zniżki przewozowe dla boranu wapnia, nasion słonecznikowych, azbestu i olejów egzotycznych.

Naogół, pomimo trudnych stosunków finansowych, Min. Komunikacji wykazywało całkowite zrozumienie dla potrzeb przemysłu chemicznego i w miarę możliwości starało się zadośćuczynić wnioskowi składanym przez Związek. Zaledwie kilka spraw zostało załatwionych całkowicie odmownie.

Bardzo poważnych wysiłków wymagała praca opiniodawcza. Mianowicie, Min. Komunikacji nadsyłało Związkowi do zaopiniowania szereg skomplikowanych spraw taryfikacyjnych, które trzeba było starannie badać, celem wydania właściwego sądu.

Podjęta przed paru laty akcja Związku w sprawie zniesienia podatku komunalnego od towarów przewożonych kolejami do niektórych miast — była kontynuowana. Aczkolwiek ostatnio Min. Spraw Wewnętrznych przyznało w tym zakresie ulgi dla niektórych towarów, jednak Związek ponowił swe wystąpienia, dążąc do całkowitego zniesienia tego podatku, wprowadzonego w okresie wojennym i posiadającego przestarzałe i nieracjonalne formy.

Zupełnie odrębnie ujęte były sprawy t. zw. ulg aneksowych, przyznanych do dn. 31 grudnia 1931 r., a posiadających charakter doraźnej pomocy taryfowej. Z chwilą wygasania tych ulg, trzeba było prowadzić badania, celem stwierdzenia, czy istnieją jeszcze warunki, usprawiedliwiające dalsze ich istnienie. Naogół ulgi aneksowe zostały sprolongowane na rok następny, z wyjątkiem tylko ulg dla eteru siarkowego.

Wiele uwagi Związek poświęcał sprawie międzynarodowych taryf kolejowych. Rozwój eksportu wymagał włączenia do taryf związkowych nowych artykułów; ponadto Związek współpracował z Ministerstwem w kierunku utworzenia szeregu nowych taryf z Jugosławią, z Rumunią, z Łotwą, z Estonią i t. d.

Sprawy spirytusowe. Związek poświęcał nadal wiele uwagi sprawom spirytusowym.

W roku ubiegłym nie został zmieniony cennik spirytusowy, naogół — z wyjątkiem cen spirytusu dla fabryk farmaceutycznych — dostosowany do potrzeb przemysłu. Starania nasze zmierzały przede wszystkim ku zliberalizowaniu przepisów skażania, które zwłaszcza dla przemysłu perfumeryjnego są bardzo uciążliwe. Broniliśmy stale tezy indywidualizowania przepisów skażania spirytusu przeznaczonego na te cele, zwracając nade wszystko uwagę na odpowiedzialność przedsiębiorstw, przerabiających spirytus.

W kampanji 1930—31 zużyte zostały następujące ilości spirytusu na cele techniczne:

do wyrobu pachnidół	541.635 litr. 100°
do wyrobu mydeł gliceryn.	23.375 "
do wyr. środków leczn. synt.	45.930 "
do wyrobu octu	1.659.669 "
do wyr. lakierów i politory	331.076 "
do wyrobu eteru siarkowego	268.480 "
do wyr. środków wybuch.	236.777 "
do wyr. sztucznego jedwabiu	75.000 "
do wyrobu prochu	865.697 "
na inne cele przemysłowe	115.776 "

W ciągu tej kampanji sprawa zbytu mieszanek napędowych napotkała na znaczne trudności. Wprawdzie zawarta została umowa z Syndykatem Naftowym na ilość przeszło miliona litrów, jednak umowa ta ekspirowała w dniu 15 maja r. b. W tym stanie rzeczy, Dyrekcja Monopoli zawarła umowę z przedsiębiorstwem prywatnym na sprzedaż co najmniej 500.000 litrów spirytusu; równolegle powstał projekt zorganizowania specjalnej spółki, która zajęłaby się sporządzaniem i sprzedażą mieszanek napędowych. W połowie marca zawarta została umowa z rektyfikacją w Żyrardowie, celem budowy drugiej w Polsce fabryki spirytusu bezwodnego.

Należy stwierdzić, że w przededniu wprowadzenia w Polsce przymusu mieszanekowego — poczynania Monopoli na polu propagandy i popularyzacji mieszanek spirytusowych wydają się bardzo celowe.

Wzrastająca liczba bezrobotnych **Zwalczanie bezrobocia.** skłoniła Rząd jesienią roku ubiegłego do powołania do życia Nationalnego Komitetu do Spraw Bezrobocia,

z którym współpracowały zrzeszenia gospodarcze. Na terenie naszego Związku odbyło się parę posiedzeń, poświęconych zagadnieniu zwiększenia stanu zatrudnienia w przemyśle chemicznym — w drodze kasowania nadmiernych godzin „nadliczbowych“, zastępowania robotników młodocianych, lub mających inne źródła utrzymania, przez jedynych żywicieli rodzin i t. d. Więcej skuteczne dla zwalczania bezrobocia okazały się prace Komitetu, zmierzające do poparcia produkcji krajowej, która może zastąpić towary importowane. W tym zakresie Związek współdziałał gorliwie z Komitetem, dostarczając szczegółowych informacji i występując niejednokrotnie z własną inicjatywą. Między innymi — przedyskutowano na szeregu zebrań postulaty stosowania krajowych leków i specyfików farmaceutycznych, barwników oraz artykułów biurowych. Akcja wspomniana, stosująca metodę skłaniania urzędów, samorządów i instytucji społecznych do stosowania wyrobów krajowych, może przynieść wydatne rezultaty, jeżeli będzie konsekwentnie przeprowadzana.

Związek Przemysłu Chemicznego zwracał się parokrotnie do zrzeszonych przedsiębiorstw z gorącym wezwaniem o składanie na rzecz bezrobotnych ofiar w gotówce lub w naturaljach.

Centralny Związek.

Uzgadnianie stanowiska poszczególnych gałęzi wytwórczości i dyskusje nad wszystkimi ważniejszymi sprawami gospodarczymi odbywały się na terenie Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów.

Związek nasz bierze udział w pracach tej instytucji, uczestnicząc przez swych przedstawicieli w obradach Rady, Zarządu i Prezydium oraz niektórych Komisji Centralnego Związku. Ponadto — Związek nasz interesował się bliżej poczynaniami biura kartelowego, działającego przy Centralnym Związku i miał swego przedstawiciela w Radzie Kartelowej.

Dojrzewające od pewnego czasu porozumienie pomiędzy Centralnym Związkiem a Naczelną Organizacją Zjednoczonego Przemysłu i Rolnictwa Zachodniej Polski weszło w ubiegłym roku w stadium realizacji. Należy się spodziewać, że w r. 1932 dojdzie wreszcie do stworzenia wspólnej centralnej organizacji przemysłu polskiego, która obejmie wszystkie

zrzeszenia, należące do obu dotychczasowych organizacji.

Zamierzona konsolidacja będzie niewątpliwie postępem organizacyjnym, jednocześnie zaś przyczyni się do wzmożenia wpływów i znaczenia sfer gospodarczych.

Izby Przemysłowo-Handlowe. Współpraca z Izbami Przemysłowo-Handlowymi dała najkorzystniejsze wyniki. Związek posiada swych przedstawicieli we wszystkich niemal Izbach, co niewątpliwie przyczynia się w dużej mierze do właściwego oświetlenia zagadnień przemysłu chemicznego.

Izby Przemysłowo-Handlowe, zjednoczone w Związku Izb, przeprowadziły w roku ubiegłym poważną i niełatwą pracę zrewidowania projektu nowej taryfy celnej, współdziałając na tym również odcinku z naszym Związkiem.

Ustawowo powołane do opinowania wszelkich nowych rozporządzeń i przepisów, Izby zajęły się szczegółowiej w roku ubiegłym — w dziedzinie przemysłu chemicznego — normami prawnymi w zakresie wytwórczości farmaceutycznej, znów w ścisłej kooperacji z Sekcją Farmaceutyczną naszego Związku.

Bliskie stosunki między Izbami i Związkiem Przemysłu Chemicznego zacieśniają się z każdym rokiem, czyniąc tę współpracę coraz niezbędniejszą.

Współpraca z innymi organizacjami. Związek utrzymywał bliską łączność z instytucjami rządowymi, z placówkami dyplomatycznymi polskimi zagranicą i zagranicznymi w kraju, z izbami handlowymi polsko-zagranicznymi oraz obcymi, z organizacjami przemysłowymi i społecznymi. Wszystkim tym instytucjom oraz wielkiej ilości osób prywatnych udzielaliśmy wiadomości z zakresu przemysłu chemicznego, uważając informowanie opinii publicznej za jeden z naszych podstawowych obowiązków. Nie zaniedbaliśmy też w roku ubiegłym propagandy zagadnień przemysłu chemicznego w żywym słowie, starając się oddziaływać na wszelkich dostępnych nam terenach.

Związek ma swych reprezentantów na terenie różnych instytucji o charakterze doradczym lub opiniodawczym. Tak więc Prof. E. Trepka jest delegatem Związku do Komisji Traktatowej, Rady Ochrony Pracy, Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, Naczelnego Ko-

mitetu do Spraw Bezrobocia przy Prezesie Rady Ministrów; Inż. T. Zamoyski — do Państwowej Rady Spirytusowej, Rady Towaroznawczej, Centralnej Komisji Przywozowej, Wojewódzkiego Komitetu do Spraw Bezrobocia; A. Barszczewski — do Państwowej Rady Kolejowej i do Ziemskiego Zarządu Funduszu Bezrobocia; Dr. J. Landau zasiada w Komitetach Dyskontowych Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego; Inż. E. Natanson — w Wojewódzkiej Radzie Wodnej; Dyr. W. Zdankowski — w Państwowej Naczelnej Radzie Zdrowia; Inż. J. Podraszko — w Radzie Nadzoru nad artykułami żywności i przedmiotami użytku i Komitecie Dyskontowym Banku Gospodarstwa Krajowego; Inż. W. Sommer — w Radzie Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej i Zarządzie Muzeum Przemysłu i Techniki.

W roku ubiegłym Związek, wzorem lat poprzednich, współdziałał w organizowaniu praktyk wakacyjnych dla studentów chemji. Należy jednak z ubolewaniem stwierdzić, że ilość przyznawanych przez fabryki praktyk maleje z roku na rok, gdy jednocześnie wzrasta ilość kandydatów.

Związek współdziałał też z Zarządami Fundacyj i Stypendjów, przeznaczonych dla studujących chemję. W roku sprawozdawczym można było przyznać poważniejsze zapomogi z Fundacji Solvayowskiej im. Zygmunta Toeplitza, oraz Stypendjum Sp. Akc. „Radocha”; do prowadzenia laboratorium badania cementu przyczyniły się w decydującym stopniu: Sp. Akc. „Wysoka” oraz znana przemysłowa rodzina Eigerów.

Normalizacja i racjonalizacja. Związek nasz stale popiera prace normalizacyjne, prowadzone przez Komisję Technologji Chemicznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Sekretariat Komisji znajduje się w biurze Związku.

W roku ubiegłym pracowały następujące podkomisje normalizacyjne: trwałości wyfarbowań, farb i lakierów, wyrobów ogniotrwałych i ceramiki szlachetnej, kleju skórniego i kostnego, wymiarów świec, metod analizy węgla kamiennego, artykułów farmaceutycznych, tłuszczów, mydeł i t. d. Ponadto utworzona została w końcu roku ubiegłego podkomisja norm handlu karbidem oraz przystąpio-

no do organizacji podkomisji norm płócien i papierów szmerglowych.

„Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego”, ukazujące się od 1930 r., stale informują o poczynaniach i postępie prac Komisji Technologji Chemicznej.

W roku ubiegłym przyjęto i ogłoszono drukiem normy kleju skórniego i kostnego oraz normy wymiarów świec.

Komisja Technologji Chemicznej jest powoływana do wydawania opinji o pracach normalizacyjnych i pokrewnych, dokonywanych przez inne organizacje.

Związek Przemysłu Chemicznego w dalszym ciągu współdziałał z Instytutem Naukowej Organizacji, szczególnie z jego Sekcją Chemiczną, której prezesem był p. Inż. M. Holtorp, sekretarzem p. Inż. J. Wierusz-Kowalski.

Sekcja kilkakrotnie organizowała w roku ubiegłym zebrania odczytowo-dyskusyjne; największe zainteresowanie wywołały teorie i systemy płac. Niezależnie od zebrań plenarnych, Sekcja odbywała małe zebrania, w których oprócz członków Prezydjum biorą udział osoby żywiej interesujące się naukową organizacją w przemyśle chemicznym. Celem tych zebrań była wzajemna wymiana myśli i doświadczeń, opracowywanie programu działalności Sekcji i t. d.

Z biegiem czasu — zagadnienie racjonalizacji przestało być modnem hasłem, proklamowaniem dość bezkrytycznie. Należy wyraźnie stwierdzić, że racjonalizacja przemysłu nie jest czemś, co może być podyktowane zgóry czy też wypowiedziane w drodze ankiet lub konferencyj. Racjonalizacja przemysłu odbywa się nieustannie pod ciśnieniem konkurencji — celem osiągnięcia jaknajwiększej rozpiętości pomiędzy kosztem własnym a ceną sprzedażną. Kontrolować i analizować ciągle wszystkie elementy aparatu fabrycznego i handlowego, badać wszelkie postępy osiągane w analogicznych przedsiębiorstwach w kraju i zagranicą, stosować nowe pomysły we własnym przedsiębiorstwie — oto zadania racjonalizacji. Racjonalizować przedsiębiorstwo można tylko od wewnątrz, poprzez dokładną i systematyczną analizę wszystkich elementów przedsiębiorstwa, wyciąganie odpowiednich wniosków i umiejętne przeprowadzanie odpowiednich zarządzeń.

Wydawnictwa. „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” nadal były rozsyłane 1-go i 15-go każdego miesiąca wszystkim członkom Związku. Ponadto „Wiadomości” docierały do rąk szerszego grona czytelników, gdyż podobnie jak w latach poprzednich — były broszurowane łącznie z organem Chemicznego Instytutu Badawczego, „Przemysłem Chemicznym”.

Niezależnie od łamów własnego wydawnictwa — Związek starał się oświeć wszystkie ważniejsze zagadnienia przemysłu chemicznego w prasie codziennej, ogólnogospodarczej i zawodowej.

Miesięcznik francuski „Chimie & Industrie” umieszcza nadal redagowane przez nas kroniki polskie, poświęcone oświeceniu tych zagadnień, na które należy zwrócić uwagę zagranicą.

Różne inne chemiczne czasopisma zagraniczne chętnie referują sprawy polskie, posilając się przede wszystkim materiałem, zawartym w „Wiadomościach Przemysłu Chemicznego”, „Informatorze Chemicznym”, oraz sprawozdaniach Związku.

Z okazji przypadającego w roku ubiegłym 10-ciolecia Związku, wydany został „Informator Chemiczny”. Książka ta, licząca 223 strony druku formatu norm. A. 5, zawiera następujące rozdziały:

polski przemysł chemiczny; działy przemysłu zbliżone do wytwórczości chemicznej; statystyka produkcji chemicznej w Polsce; spis wytwarzanych w Polsce artykułów chemicznych; handel zagraniczny produktami chemicznymi; polskie instytucje chemiczne; międzynarodowe instytucje chemiczne; nauczanie chemii w Polsce; najważniejsze dane

bibliograficzne; naukowa organizacja, normalizacja; polskie ustawodawstwo chemiczne; ochrona własności przemysłowej w Polsce; polski system celny; umowy handlowe Rzeczypospolitej; system taryf kolejowych w Polsce; spis chemików polskich.

„Informator” spotkał się z nader życzliwymi ocenami w prasie polskiej oraz zagranicznej i rozchodził się doskonale na naszym rynku księgarskim.

Stosunki z zagranicą. Nawiązane w poprzednich latach stosunki z instytucjami i organizacjami zagranicznymi oraz międzynarodowymi były kontynuowane w roku sprawozdawczym. Dyrektor Związku, Inż. E. Trepka, brał udział w Kongresie Międzynarodowej Izby Handlowej w Washingtonie.

W XI Kongresie Chemii Przemysłowej w Paryżu uczestniczyli pp.: J. Kernbaum oraz Inż. F. Wiślicki i Inż. T. Zamoyski, wygłaszając referaty o sztucznym jedwabiu w Polsce, oraz o sprawie półproduktów organicznych.

* *

W ciężkich chwilach, przeżywanych przez przemysł w ciągu całego roku 1931, dobitnie zarysowała się rola i faktyczne znaczenie organizacji, skupiającej wszystkie polskie przedsiębiorstwa chemiczne. Związek nasz, doceniając zupełnie specjalne zadania, jakie rysują się przed nami w dobie kryzysu, starał się w miarę swych sił i środków sprostać tym zadaniom. Jedynie najbliższe współdziałanie ze strony fabryk zrzeszonych pozwoli nam skutecznie pracować ku pożytkowi całego polskiego gospodarstwa narodowego.

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

41173/1931

AE00365629